

IZRADA VIZUALNOG IDENTITETA I SIGNALISTIKE SPOMEN-PARKA DOTRŠČINA

Jurić, Matea

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Algebra
University College / Visoko učilište Algebra**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:225:563029>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-01**

Repository / Repozitorij:

[Algebra University - Repository of Algebra University](#)

VISOKO UČILIŠTE ALGEBRA

ZAVRŠNI RAD

**IZRADA VIZUALNOG IDENTITETA
I SIGNALISTIKE SPOMEN-PARKA
DOTRŠČINA**

Matea Jurić

Zagreb, veljača 2023.

Predgovor

Zahvaljujem svom mentoru, prof. Goranu Božiću, koji me svojim savjetima i entuzijazmom neumorno usmjeravao kroz proces izrade završnog rada. Također, zahvaljujem se svim profesorima koji su tijekom mog studiranja učinili nezaboravnim i prenijeli mi dio svog vrijednog znanja.

Najveće hvala mojim roditeljima, koji su mi od malih nogu dali slobodne ruke u kreativnom izražavanju i bez kojih moja dosadašnja postignuća ne bi bila moguća.

Sažetak

Spomen-park Dotrščina jedan je od najvećih zagrebačkih parkova i mjesto najvećeg masovnog zločina u povijesti Zagreba. Tijekom drugog svjetskog rata prostor Dotrščine korišten je kao mjesto za masovna pogubljenja antifašista, Srba, Židova i drugih žrtava ustaškog režima. Povijest Dotrščine relativno je nepoznata među zagrebačkim građanima. Karakterističan teren i simbolični spomenici koji se nalaze na području parka pružaju simboličku podlogu za izradu vizualnog identiteta koji će rješavati problem očuvanja relativno nepoznate baštine parka.

U svom trenutnom uređenju Spomen-park Dotrščina nema razvijen sustav signalistike. Razvijanje sustava signalistike ima potencijal posjetiteljima omogućiti lakše snalaženje na lokaciji te ih educirati o povijesti parka, autorima i simboličkom značenju spomenika Dotrščine.

Vizualni identitet zamišljen je kao snažan i učinkovit alat za prezentaciju mjesta sjećanja i kulturnog naslijeđa. Vizualni identitet treba prikazati zanimljivost i kulturološku vrijednost ove lokacije, uz iskazivanje poštovanja prema žrtvama koje su na ovom mjestu izgubile život. Definirani grafički standardi iskazivat će ozbiljnost ove tematike i kroz svoje će primjene pridonijeti očuvanju kulturnog naslijeđa Dotrščine. Vizualni identitet ima zadatak izbjeći interpretaciju lokacije kao isključivo masovne grobnice i usmjeriti pažnju na prirodu parka i njezine sadržaje.

Izrada vizualnog identiteta Spomen-parka Dotrščine ima potencijal educirati posjetitelje o povijesnoj namjeni parka te o autorima i simboličkoj vrijednosti spomenika koji se tamo nalaze, potaknuti interes posjetitelja prema sadržajima parka i promicati kulturno naslijeđe ove lokacije.

Ključne riječi: spomen-park, Dotrščina, vizualni identitet, signalistika

Summary

Dotrščina Memorial Park is one of the largest parks in Zagreb and the site of the largest mass crime in the history of the city. During World War II, the area of Dotrščina was used as a site for the mass execution of antifascists, Serbs, Jews, and other victims of the Ustaše regime. The history of Dotrščina is relatively unknown among the citizens of Zagreb. The characteristic terrain and symbolic monuments in the park provide a symbolic basis for the creation of a visual identity that will address the issue of preserving the relatively unknown heritage of the park.

In its current state, Dotrščina Memorial Park does not have a developed signage system. Developing a signage system has the potential to enable visitors to easily navigate the location and educate them about the history of the park, as well as the authors and symbolic significance of the monuments in Dotrščina.

The visual identity is envisioned as a powerful and effective tool for presenting the place of memory and cultural heritage. The visual identity should demonstrate the interest and cultural value of this location while showing respect for the victims who lost their lives here. Defined graphic standards will express the seriousness of this topic and their application will contribute to the preservation of the cultural heritage of Dotrščina. The visual identity should avoid the interpretation of the location as exclusively a mass grave site and focus on the park's nature and its content.

The creation of a visual identity for Dotrščina Memorial Park has the potential to educate visitors about the historical purpose of the park, the authors, and the symbolic value of the monuments that are located there. It can also generate interest among visitors towards the park's content and promote the cultural heritage of this location.

Keywords: memorial park, Dotrščina, visual identity, signage system.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Analiza pristupa brendiranju spomen-parkova.....	3
2.1. Povijesni kontekst i trenutno uređenje parka.....	3
2.2. Lokalni i inozemni primjeri.....	9
2.3. Ciljna skupina.....	21
2.4. Anketa.....	22
2.5. Zaključci analize.....	26
3. Definiranje ciljeva izrade rada.....	28
4. Izrada vizualnog identiteta.....	30
4.1. Skice i razrada ideja.....	30
4.2. Definiranje osnovnih grafičkih elemenata.....	31
5. Izrada signalistike	38
5.1. Skice i razrada ideja.....	38
5.2. Karta	39
5.3. Izrada i montaža idejnih rješenja	40
6. Ton komunikacije i primjena vizualnog identiteta	48
7. Evaluacija učinkovitosti rada.....	54
7.1. Prezentacija rješenja ispitanicima i testiranje učinkovitosti	54
7.2. Analiza rezultata testiranja	58
Zaključak	60
Popis slika.....	63
Literatura	66

1. Uvod

Spomen-park Dotrščina jedan je od najvećih zagrebačkih parkova. Smješten između parka Maksimira i planine Medvednice, Dotrščina zauzima površinu od oko 2 km². Površina parka većinom je prekrivena šumskim terenom. Prostor parka prožimaju staze kojima posjetitelji svakodnevno prolaze. Sama lokacija parka, te konfiguracija njegovog terena, danas čine idealno mjesto za obiteljske šetnje, šetanje pasa, vožnju biciklom ili druge sportske i rekreativne aktivnosti.

Ovaj spomen-park ujedno je i lokacija najvećeg masovnog zločina u zagrebačkoj povijesti. Tijekom ustaškog režima u Drugom svjetskom ratu, prostor Dotrščine korišten je kao masovno stratište. Lokacija parka i karakterističan teren koji danas park čine idealnim mjestom za rekreativne šetnje, tada su bile karakteristike koje su područje Dotrščine činile izoliranim mjestom za ubijanje antifašista, Srba, Židova i drugih žrtava ustaškog režima.

U današnjem kontekstu, povijest Dotrščine relativno je nepoznata među zagrebačkim građanima. Karakterističan teren i simbolični spomenici koji se nalaze na području parka pružaju velike mogućnosti za izradu vizualnog identiteta koji će rješavati problem očuvanja relativno nepoznate baštine parka. Potreba za izradom vizualnog identiteta utvrđena je prilikom vlastitih posjeta Dotrščini i razgovorom s drugim posjetiteljima parka, od kojih većina nije upoznata s njegovom poviješću. Pošto Dotrščina u svom trenutnom uređenju nema vlastiti vizualni sustav i odgovarajuću signalistiku, ovaj rad ima potencijal pridonijeti očuvanju baštine parka, te približiti povijest parka njegovim posjetiteljima. Podaci korišteni u radu prikupljat će se iz relevantne literature koja analizira ratna zbivanja i spomenike iz socijalističke Jugoslavije, te literature na temu adekvatnog prostornog i uređenja spomen-područja i njihovih sustava signalistike, te dizajna njima pripadajućih vizualnih identiteta.

Rad će se realizirati u obliku knjige grafičkih standarda. Teoretski dio sadržavat će detaljan pregled povijesti parka, analizu njegovog trenutnog uređenja, istraživanje lokalnih i inozemnih primjera vizualnih identiteta spomen-područja, analizu ciljne skupine, anketu provedenu na ciljnoj skupini te cilj izrade rada. Vizualni dio knjige grafičkih standarda sadržavat će razradu i idejna rješenja grafičkih elemenata, te razradu i idejna rješenja signalistike parka i objašnjenja montaže idejnih rješenja. U svrhu provjere učinkovitosti

izrade rada, bit će provedena evaluacija u kojoj će se s određenom metodom provedbe pristupiti ciljnoj skupini.

2. Analiza pristupa *brendiranju* spomen-parkova

2.1. Povijesni kontekst i trenutno uređenje parka

Spomen park Dotrščina je memorijalni prostor koji obilježava tisuće civilnih žrtava koje su pripadnici njemačkih i ustaških snaga Osovine pogubili i pokopali na tom mjestu tijekom perioda od 1941. do kraja Drugog svjetskog rata. 6. travnja 1941. snage Osovine pod vodstvom Njemačke napale su Kraljevinu Jugoslaviju. Adolf Hitler je 27. ožujka 1941. izdao naredbu za invaziju Jugoslavije, poznatu kao Travanjski rat, u dokumentu pod nazivom "Führerova direktiva br. 25". Naredba je izdana nakon jugoslavenskog državnog udara u Beogradu, koji je skinuo proosovinsku vladu i uspostavio prosavezničku vladu u Jugoslaviji, te pokolebao uvjerenje snaga Osovine da Jugoslavija neće ugroziti vojnu poziciju Njemačke i Italije u suradnji s Velikom Britanijom.

Invazija je započela zračnim napadom na Beograd, a nastavila se napadima talijanskih i njemačkih zračnih, kopnenih i topničkih snaga. Napadima snaga Osovine na Jugoslaviju započela je vladavina terora. Slavko Kvaternik, jedan od vođa ustaškog pokreta, proglasio je odcjepljenje od Kraljevine Jugoslavije i formiranje Nezavisne Države Hrvatske (NDH), sa Zagrebom kao glavnim gradom. Od tada, NDH je bila fašistička totalitarna diktatura pod ustaškom vlasti, koja je služila kao marionetska država snaga Osovine.

Ustaške snage bile su nemilosrdne u nasilju nad svima koji su se u Zagrebu pokušali suprotstaviti novoj vlasti. Zagrebačko srpsko, židovsko i romsko stanovništvo, kao i svi etnički hrvatski civili koje su ustaše smatrali protivnicima ili pobunjenicima, bili su u najvećem riziku od nasilja i pogubljenja.

Dva mjeseca nakon napada Sila Osovine na Jugoslaviju, nova vlada NDH uspostavila je rasne zakone koji su civilno stanovništvo prisilno deportirali s osvojenog teritorija. U slučaju odbijanja preseljenja, civili bi bili pogubljivani. Ovime su započela masovna ubojstva civilnog stanovništva diljem Zagreba. Pogubljenja su se provodila na brojnim mjestima u gradu Zagrebu, kao i u koncentracijskim logorima u blizini Zagreba, no najznačajnije mjesto masovnih pogubljenja bila je šuma Dotrščina. Smještena na istočnom rubu Zagreba u to vrijeme, izvan administrativnih granica grada, Dotrščina je bila dovoljno udaljena od grada da sakrije masovni zločin, no dovoljno blizu da posluži kao praktična lokacija za velik broj

pogubljenja koja su se tamo dogodila. Konfiguracija terena šume pružala je izolirani ambijent za ubijanje.¹

Izvori pokazuju da je prva žrtva bio Dušan Zelenbaba, kuhar u hotelu Esplanade. 30. svibnja 1941. objavljen je oglas o strijeljanju Zelenbabe zbog navodnog sukoba s ustaškom patrolom u kvartu Trešnjevci. To je bio prvi takav oglas, a vjeruje se da je Zelenbaba bio prva žrtva pogubljena na Dotrščini.

Nakon toga, Dotrščina je postala stratište za tisuće drugih žrtava. Pogubljeni su većinom bacani u zajedničke jame, što onemogućuje uvid u točne lokacije pokopa. Ustaše su ponekad dopuštale obiteljima žrtava da preuzmu njihova tijela, pa nisu sve žrtve završile u masovnim grobnicama. Prema posljednjim istraživanjima iz 1985. godine, procjenjuje se da je na Dotrščini pogubljeno više od 7000 civila.

Do kraja rata, Dotrščina je korištena kao mjesto strijeljanja i pokapanja civila. 5. svibnja 1945. partizanske snage su započele trodnevnu bitku protiv ustaško-njemačke okupacije Zagreba. 8. svibnja 1945. Narodnooslobodilačka vojska Jugoslavije ušla je u Zagreb, što je značilo službeni kraj Nezavisne Države Hrvatske.

Procjenjuje se da je preko 18 tisuća stanovnika Zagreba ubijeno tijekom rata, te da je većina ubijenih smaknuta upravo na Dotrščini.

U poslijeratnim godinama prepričavaju se mnoga svjedočanstva o ubojstvima koja su se događala na Dotrščini. Jedno od svjedočanstava o svakodnevnim strijeljanima iznio je i bivši državni mitničar, Franjo Žučko, iz Dubrave:

„Vrlo je malo bilo dana u čitavom razdoblju kada takovog transporta nije bilo. Najprije je išao otvoreni kamion pun ustaša i ljudi koji su imali zadaću da kopaju grobove i zakapaju žrtve; to su također bili zatvorenici, najčešće Cigani. Na određenom odstojanju, vozio je kamion ili policijski furgon, žrtve. Na kraju kolone bila su putnička kola sa svećenikom, sudcem i liječnikom. Često se događalo da su žrtve vođene danju u otvorenom kamionu, pa je dolazilo do dirljivih prizora; dizali su vezane ruke i pozdravljali ljude oko mitnice, a vidjelo se na njima da znaju kamo ih voze.“ – Franjo Žučko²

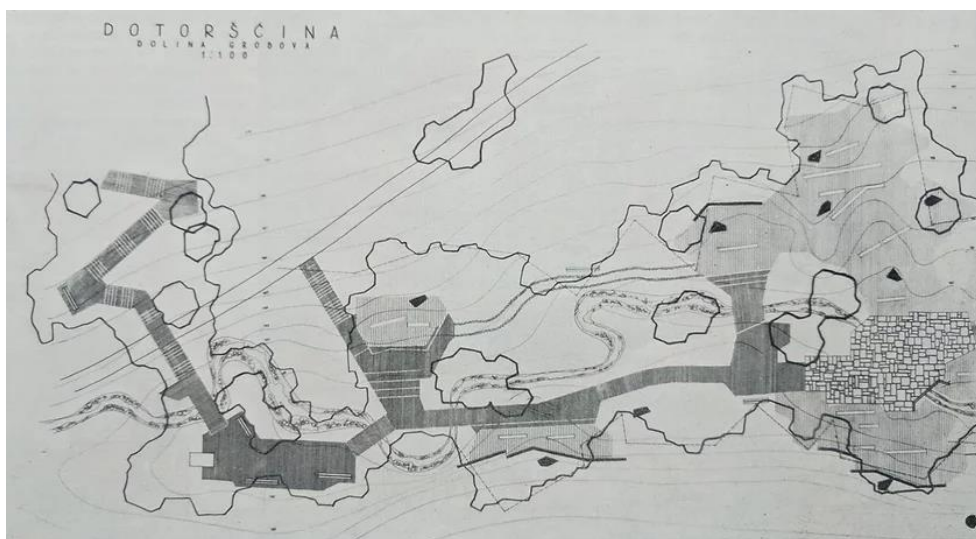
¹ Niebyl, D., Spomenik Monument Database. FUEL Publishing, 2018.; ISBN 0995745536

² Žučko, Franjo, „Ustaše strijeljale prvu žrtvu na Dotrščini“, <https://www.antifasisticki-vjesnik.org/hr/kalendar/5/30/257/> (pristup: 10. 9. 2022)

Oko 4 godine nakon završetka rata, na područje Dotrščine mještani Zagreba postavili su razne nadgrobne spomenike. Kao i lokacije pokapanja žrtava, raspored nadgrobnih spomenika bio je nasumičan. Međutim, grad Zagreb i lokalne veteranske organizacije smatrali su kako treba uložiti veće i konkretnije napore u obilježavanje tog mjesta.³

1960. počela je početna faza potpunog redizajna i reorganizacije Spomen područja Dotrščine. Kroz narednih desetak godina, Dotrščina je uređena prema idejnom rješenju arhitekta Josipa Seissela, kao i akademskog kipara Vojina Bakića i književnika Jure Kaštelana. Na projektu su sudjelovale krajobrazne arhitektice Silvana Seissel, Sonja Jurković i Angela Rotkvić.

Glavna smjernica projekta bila je da se neće graditi veliki spomenici kako bi se sačuvala uspomena na oblik terena. Jedan od početnih nacрта uređenja pejzaža parka može se vidjeti na Slika 2.1.

Slika 2.1 Nacrt uređenja Parka prema arhitektu Josipu Seisselu

Kompleks je svečano predstavljen javnosti 1968. godine, a kao središnji spomenik parka predstavljena je skulptura Vojina Bakića vidljiva na Slika 2.2. Konstrukcija od nehrđajućeg čelika širine od oko 4 metra, danas se nalazi na glavnom ulazu u park i vidljiva je sa ulice Štefanovac koja vodi do njega. Postavljena je na postolju i daje dojam da gotovo "lebdi" kada se posjetitelj približava preko otvorenog polja na koje gleda. Svojom geometrijskom,

---

³ Horvatinčić, S., Monument, Territory, and the Mediation of War Memory in Socialist Yugoslavia. Časopis za suvremena likovna zbivanja, 2015.; URL: <https://hrcak.srce.hr/file/273612> (Pristupljeno: 01. listopada 2022.)

„oštrom“ formom, skulptura vizualno odudara od prostora u kojem se nalazi. Izvori tvrde kako je Bakić izabrao takve forme kako bi skulptura izgledala kao da „ne pripada“ u zadanom okolišu, baš kao i žrtve koje su tamo izgubile život.

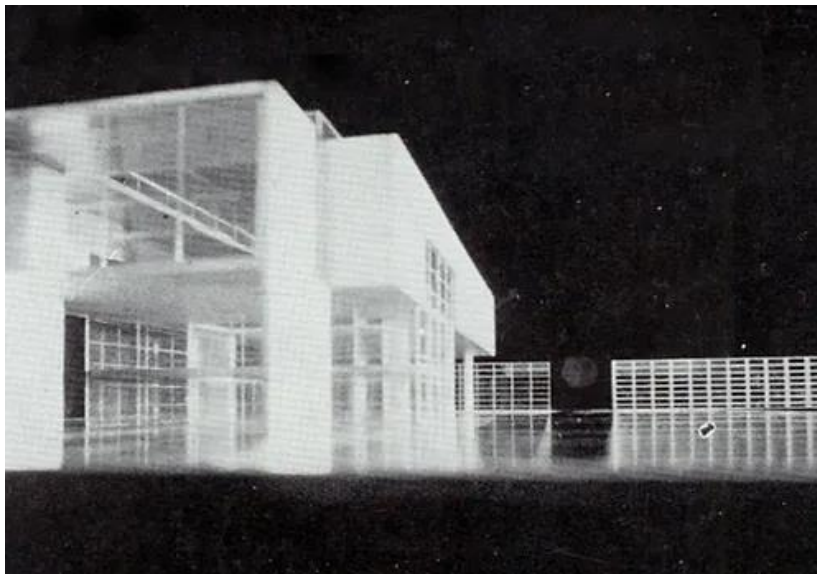
Slika 2.2 Spomen-obilježje dotrščinskim žrtvama, autor Vojin Bakić

1975. godine grad Zagreb dobio je od jugoslavenske vlade počast "Grada heroja" prema "Ordenu narodnih heroja" Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Budući da je to bilo najveće priznanje koje je jedan grad mogao dobiti, na spomen-području Dotrščina tijekom sljedećih godina planirana je izgradnja devet dodatnih spomenika, zajedno s memorijalnim muzejom, kako bi se proslavila ta čast. Osobno je pozvano nekoliko najuglednijih domaćih umjetnika da izrade nacрте za ovaj projekt, među njima Dušan Džamonja, Stevan Luketić i Zdenko Kolacio.

Međutim, samo su tri od devet planiranih spomenika dovršena tijekom 1980-ih i 90-ih godina. S političkim preokretom u Hrvatskoj 1990-ih i raspadom Jugoslavije, sva dodatna proširenja parka su prestala. S raspadom Jugoslavije Dotrščina je izbrisana iz službenih politika sjećanja. Posjeti obrazovnih ustanova ukinuti su. Tisuće antifašističkih spomenika u Hrvatskoj je uništeno ili oštećeno. Spomen-park djelomično je devastiran, najviše

uklanjanjem info-ploče koja se nalazila na ulazu u park i koja je sažeto opisivala što se na tom području dogodilo.⁴

Ovi su ishodi raspada Jugoslavije sve dodatne spomenike i memorijalne elemente ostavili nerealiziranima. Od tih nerealiziranih projekata, vrijedno je spomenuti dva. Prvi je veliki memorijalni muzej kojeg je trebao projektirati arhitekt Neven Šegvić (Slika 2.3), a drugi je obelisk koji je trebao biti postavljen na vrhu brežuljka u parku. Ovaj je obelisk Bakić zamislio kao vrhunac kiparskih radova na prostoru parka. Nacrt koncepta obeliska vidljiv je na Slika 2.4. Danas ne postoje službeni planovi izgradnje nerealiziranih projekata.

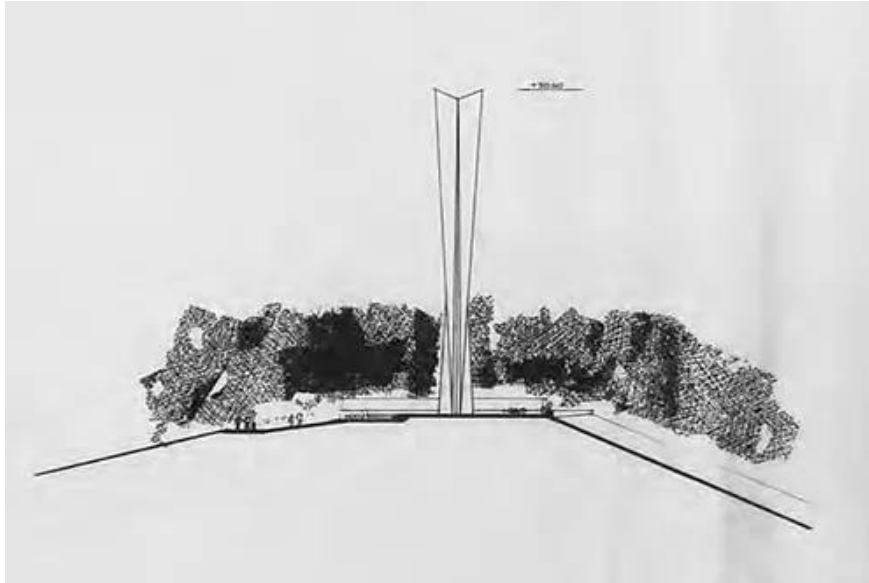

Slika 2.3 Maketa nerealiziranog memorijalnog muzeja Nevena Šegvića planiranog za izgradnju na Dotršćini

---

⁴ Centar za mirovne studije, *Kulturna baština i politike sjećanja*. 2013.; https://www.cms.hr/system/publication/pdf/6/KULTURNA_BASTINA_I_POLITIKE_SJECANJA.pdf (Pristupljeno: 11. listopada 2022.)

Slika 2.4 Skica obeliska od nehrđajućeg čelika koju je 1964. izradio Vojin Bakić

Danas je u parku izloženo ukupno pet spomenika poginulim Zagrepčanima. Osim Bakićevih, izloženi su i radovi istaknutih hrvatskih umjetnika; Branka Ružića, Dragutina Kiša, Stevana Luketića i Nedjeljka Hiršla.

Na mramornim pločama postavljenim uz stazu uklesani su stihovi Jure Kaštelana i Ivana Gorana Kovačića. Prikaz stihova vidljiv je na Slika 2.5.

Slika 2.5 Stihovi Ivana Gorana Kovačića; "Nema ih više, jer su htjeli biti!" - Ivan Goran Kovačić, Proljeće

Park nema razvijen sustav signalistike. Identifikacijska oznaka na južnom ulazu u park dugo je vremena bila jedina oznaka takve vrste postavljena na području Dotrščine, dok 2022. godine na istom mjestu nije montirana i mapa parka s naznačenim monumentalnim spomenicima. Mapa parka vidljiva je na Slika 2.6.

Slika 2.6 Informativna ploča sa mapom Dotrščine postavljena na ulazu u park

Same skulpture u parku nemaju uz sebe montirane info-ploče s njihovim imenima i imenima autora. Jedina mapa prostora postavljena je na samom ulazu u park, dok u samom parku ne postoji niti jedna orijentacijska ili identifikacijska oznaka.

Park se sastoji od uređene glavne šetnice i niza neuređenih sporednih šetnica. Uz glavnu se šetnicu nalazi svih 5 spomenika. Samo dio glavne šetnice ima postavljenu rasvjetu, a skulpture nisu osvijetljene.

2.2. Lokalni i inozemni primjeri

U današnje doba spomenici i spomen-parkovi vrlo su raznoliki u dizajnu vizualnih komunikacija i sadržaju kojeg pružaju. Nisu ograničeni isključivo na kipove heroja

postavljene visoko na pijedestalima, nego imaju potencijal privući posjetitelje na nove i iznenađujuće načine. Suvremena spomen-područja pridonose živosti javnog prostora.⁵

Spomen-park Brezovica jedan je od lokalnih primjera spomen-područja. Smješten u Sisku, ova memorijalna park-šuma obilježava stvaranje prve politički organizirane borbene brigade koja se borila i oduprla invazijama sila Osovine na okupirane hrvatske teritorije.

1959. godine u Brezovici je postavljena skromna ploča u znak sjećanja na 1. sisački partizanski odred i u znak 30. obljetnice formiranja Komunističke partije Hrvatske. Osim montiranja kamene ploče, na mjestu gdje je ustanak počeo posađeno je i stablo brijesta. Krajem 1970-ih godina, nakon što je brijest pao, dogovoreno je postavljanje mnogo značajnijeg spomenika za obilježavanje ovog povijesnog događaja. Dizajnerski koncept za novi spomenik izradio je hrvatski arhitekt Želimir Janeš. Dovršeni kompleks spomenika predstavljen je javnosti 1981. godine. Kao središnji memorijalni element lokacije predstavljen je spomenik poznat kao „Stari Brijest“ vidljiv na Slika 2.7. Visoka 14 metara, ova bijela betonska konstrukcija svojim oblikom oponaša oblik stabla brijesta iz ustanka 1941.

---

⁵ Stevens, Q., Franck, K. A., *Memorials as Spaces of Engagement*. Taylor and Francis, 2015.; ISBN 9781317600022

Slika 2.7: Spomenik „Stari Brijest“

Na prilazu do samog spomenika nalazi se skulptura „Ustanak“ kipara Frane Kršinića. Skulpturu čine figure 4 borca koji zovu na ustanak. Borac na čelu ima dignutu desnu šaku, a u lijevoj ruci drži vijoreću zastavu. Šaka borca na čelu uništena je od strane vandala te skulptura danas ima manja mehanička oštećenja.

Pred skulpturom „Ustanak“ postavljena je spomen ploča poginulih boraca, a pokraj spomenika nalazi se i četverokutni kamen na kojem je ispisan datum 22. VI 1941. Uz datum se nalazi i prikaz spomen-šume Brezovica izrađen u impresionističkom stilu.

Spomen park Brezovica danas nema razvijen vlastiti vizualni identitet niti sustav signalistike.

Od lokalnih spomenika vrijedno je spomenuti i Spomenik Revolucije Naroda Moslavine u Podgariću izgrađen u spomen na pobunu i ustanak zajednice protiv ustaških okupacijskih sila u Moslavini tijekom Narodnooslobodilačkog rata.

Sredinom 1960-ih godina lokalna uprava u Podgariću izdala je plan za izgradnju kompleksa spomenika kao simbol priznanja partizanskim naporima u podizanju ustanka i suprotstavljanju okupacijskim ustaškim snagama. Narudžba za izradu spomenika dodijeljena je hrvatsko-makedonskom kiparu Dušanu Džamonji, a koncept za krajobrazno uređenje izradio je srpski arhitekt Vladimir Veličković. 7. rujna 1967. kompleks je službeno otvoren na velikoj svečanosti kojoj je prisustvovalo više stotina ljudi, među kojima i tadašnji predsjednik Jugoslavije Josip Broz Tito.

Glavni element kompleksa je velika krilata apstraktna skulptura vidljiva na Slika 2.8. Visine od oko 10 metara i širine oko 20 metara, u svojoj sredini ima integriranu sferu sa obloženim aluminijskim pločama.

Prema projektantu Dušanu Džamonji, primarna namjera spomenika bila je prikazati „krila pobjede“ koja pobjeđuju smrt i poraz, što je aluzija na oslobodilački napor partizanskih pobunjenika nad silama Osovine. Krila su svojim oblikom asimetrična, jedno sa dva, a drugo sa 3 plohe, što skulpturi daje dinamičan oblik. Prema sinu Dušana Džamonje, svaki od pet ploha krila simbolizira pet republika Jugoslavije. Rebrasta četvrtasta baza na kojoj se skulptura nalazi u izvorima je često opisivana kao prolaz u krajolik iz kojeg krila pobjede „crpe“ svoju energiju, kao da sama skulptura upija duh poginulih boraca.

Slika 2.8: Spomenik Revolucije Naroda Moslavine u Podgariću

Oko staze koja vodi do spomenika nalazi se niz grobnih humaka u kojima se nalaze ostaci oko 900 partizana koji su poginuli u lokalnoj bolnici. Iznad njih prolazi betonski luk u obliku portala, u čijem je središtu postavljena brončana ploča. Izvori navode kako su na unutarnjim zidovima portala trebale biti postavljene ploče sa imenima poginulih boraca, no taj aspekt projekta nikada nije realiziran. Velik broj inicijalno planiranih elemenata projekta, poput memorijalne staze, nikada nisu realizirani, čemu svjedoče rani shematski prikazi kompleksa.

Spomenik u Podgariću zavrijedio je i internacionalnu pozornost kada je Jan Kempnaers, belgijski fotograf, predstavio fotografije kompleksa na međunarodnoj izložbi Photo festival u New Yorku te na izložbama u Antwerpenu i u Bruxellesu. Spomenik u Podgariću naveo je kao najbolji spomenik narodnooslobodilačkoj borbi na prostoru bivše Jugoslavije.

Zanimljivo je da je i svjetski poznati DJ Alan Walker snimio je spot za pjesmu „Darkside“ u Podgariću, te je dio kadrova smješten na lokaciji spomenika.

Spomen područje Jasenovac još je jedan lokalni primjer kompleksa spomenika tisućama žrtava pogubljenim tijekom Drugoga svjetskog rata. Kompleks je dignut u čast žrtvama pogubljenih u logoru za prisilni rad i istrebljenje Jasenovac. Logor je vođen od strane NDH i pod upravom fašističkih ustaških snaga.

Većina žrtava pogubljenih u Jasenovcu bili su etnički Srbi, većinom civili, dovođeni s područja Kozare uslijed njemačkih napada. Mnogi od kozaračkih zatočenika ubijani su odmah po prijemu u logor. Ustaše su na područjima logora također pogubile tisuće Židova, međutim, te smrti su većinom bile prije 1942. godine, jer je nakon toga većina deportirana u Auschwitz.

Rasprave o ukupnom broju žrtava jasenovačkih logora vodile su se desetljećima nakon Drugog svjetskog rata. Procjene o broju usmrćenih kreću se od 20 tisuća pa sve do oko 500 tisuća. Ovako širok raspon procjene smrtnosti često nije prihvaćen od strane povjesničara, pošto su takve procjene često uvjetovane političkim kontroverzama. Javna ustanova Spomen područje Jasenovac, sa svojim aktualnim projektom istraživanja žrtava, procjenjuje da se broj žrtava kreće između 80 i 100 tisuća. Važno je naglasiti da je istraživanje i identificiranje žrtava stalan proces. Prema istraživanjima Spomen-muzeja, Jasenovac spada među najveće logore istrebljenja tijekom Drugog svjetskog rata u Europi. Trećina od ukupnog broja žrtava veže se baš za Jasenovac, a Wikipedija ga navodi kao šesti najsmrtonosniji logor u Drugom svjetskom ratu.

Neposredno nakon Drugog svjetskog rata većina infrastrukture Jasenovca bila je uništena, a njezini materijalni ostaci iskorišteni su za obnovu kuća u obližnjim selima. Kako nije postojao formalni spomenik žrtvama, preživjeli mještani sagradili su nekolicinu improviziranih spomenika.

Nakon pritiska obitelji žrtava, jugoslavenska je vlada 1950-ih počela s planovima za izgradnju službenog spomenika u znak sjećanja na tragične događaje. 1960. godine jugoslavenska je vlada arhitektu Bogdanu Bogdanoviću dodijelila projekt izgradnje kompleksa spomenika. Pri izradi idejnog rješenja Bogdanović je izjavio kako smatra da bi izrada spomenika koji poziva na slike smrti i užasa bila „smiješna i jedna“. Izjavio je kako je tijekom izrade projekta više puta potaknut da proučava fotografije, svjedočanstva očevidaca i dokumentaciju o događajima, no kako je te prijedloge odbio. Bogdanović je zamislio spomenik kao metafizičku pojavu meditacije, pomirenja i „*prestanka mržnje koja se nasljeđuje s koljena na koljeno*“.⁶ Sve ruševine logora Jasenovac bile su uklonjene prije nego što je Bogdanović započeo realizaciju projekta. Danas je Jasenovac jedini veći koncentracijski logor u cijeloj Europi na čijoj lokaciji nema nikakvih fizičkih tragova njegovih izvornih ostataka.

Primarni element kompleksa je betonska skulptura u obliku cvijeta sa šest latica vidljiva na Slika 2.9. Visoka 24 metra, skulptura se nalazi sjeverno od malog jezera i uz sjeveroistočni rub većeg jezera između kojih prolazi put do spomenika. Oko spomenika se nalaze veliki

---

⁶ Niebyl, D., Spomenik Monument Database. FUEL Publishing, 2018.; ISBN 0995745536

zemljani humci koji obilježavaju prijašnja mjesta logorskih zgrada. Zanimljivo je da su ovo prvi primjeri *land-arta* u Jugoslaviji.

Danas Javna ustanova Spomen područje Jasenovac prikuplja, obrađuje i prezentira muzejsku i arhivsku građu o ustaškom koncentracijskom logoru Jasenovac. JUSP Jasenovac ima razvijen osnovni vizualni identitet, koji je vidljiv na njihovoj web stranici.

Slika 2.9: Cvjetni spomenik na Spomen području Jasenovac, projektant Bogdan Bogdanović

Spomen-centar Srebrenica jedan je od rijetkih primjera lokalnih spomen-područja sa razvijenim vizualnim identitetom. Osnovan 2000-te godine, Spomen-centar Srebrenica izgrađen je u naselju Potočari u blizini Srebrenice. Ovaj memorijalni kompleks izgrađen je u znak sjećanja na žrtve genocida nad Bošnjacima Srebrenice tokom rata u Bosni i Hercegovini. Prema podacima prikupljenim do 2012. godine, identificirano je više od 6000 žrtava genocida, a većina je pokopana na području memorijalnog centra.

Masakr u Srebrenici je ratni zločin izvršen u razdoblju od 13. do 19. srpnja 1995. godine, tijekom rata u Bosni i Hercegovini, u kojemu su Vojska Republike Srpske i specijalna srbijanska vojna postrojba Škorpioni ubili najmanje 8372 bošnjačkih muškaraca i dječaka s područja Srebrenice.

Iako je 1993. UN objavio odluku da se područje Srebrenice proglašava zaštićenom zonom UN-a, na terenu ta odluka nije ispoštovana. Početkom srpnja 1995. godine započeo je napad srpske vojske na zaštićene zone. UN tada nije poduzeo potrebne mjere da se zaštićene zone zaštite, a branioци iscrpljeni trogodišnjim napadima, te bez dovoljno naoružanja i hrane, nisu bili u mogućnosti oduprijeti se neprijatelju. 11. srpnja 1995. godine Srebrenica je zauzeta od

strane vojske RS. Oko 25000 stanovnika došlo je u bazu UN-a u Potočarima u nadi da će biti zaštićeni. Međutim, oni nisu uspjeli zaustaviti pokolj stanovnika Srebrenice. Nakon što su pali i Potočari, neprijatelj je započeo sa odvajanjem muškaraca od žena i djece. Žene i djeca su potom deportirani do slobodnih teritorija, dok se muškarcima i najvećem broju onih koji su pokušali stići do slobodnih teritorija gubi svaki trag. Ukupno je oko 1.200 nevinih ljudi ubijeno u Potočarima.

U listopadu 2000. godine Wolfgang Petritsch, visoki predstavnik za Bosnu i Hercegovinu, objavio je da će zemljište u Potočarima biti pretvoreno u spomen obilježje i groblje za žrtve genocida. 2001. godine osnovana je zaklada za financiranje izgradnje Spomen obilježja Srebrenici. Dva mjeseca kasnije položen je kamen temeljac za spomenik pred masom od 15.000 ljudi. Prvi memorijal održan je u srpnju 2002. s oko 20.000 nazočnih.

Slika 2.10: Spomen-područje Srebrenica

Spomen-centar Srebrenica ima razvijen osnovni vizualni identitet. Vizualna rješenja Memorijalnog centra djelo su agencije Fabrika, koja je za rješenje logotipa dobila i nekoliko međunarodnih priznanja. Rješenje logotipa, vidljivo na Slika 2.11, sastoji se od 6 bijelih nišana, poredanih po visini, a lijevo od znaka naznačen je naziv institucije.

Slika 2.11: Logotip Memorijalnog centra Srebrenica, agencija Fabrika

Jedan od inozemnih primjera parkova sa razvijenim sustavom signalistike i vizualnim identitetom je Ekebergparken; park skulptura i nacionalne baštine u blizini Ekebergrestaurantena s panoramskim pogledom na grad u Ekebergu na jugoistoku grada Osla u Norveškoj. Ekebergparken spaja svoju dugu povijest i ljepotu prirode sa raznolikim skulpturama. U parku se nalaze i tragovi povijesti Osla, od uklesanih stijena i ruševina iz kamenog doba do groblja koja datiraju iz 900. - 400. godine pr. Kr. Skulpture raspoređene po cijelom parku djela su međunarodno poznatih umjetnika kao što su Louise Bourgeois, James Turrell, Dan Graham, Sarah Lucas, Damien Hirst i Roni Horn.

Slika 2.12: Ekebergparken, Norveška

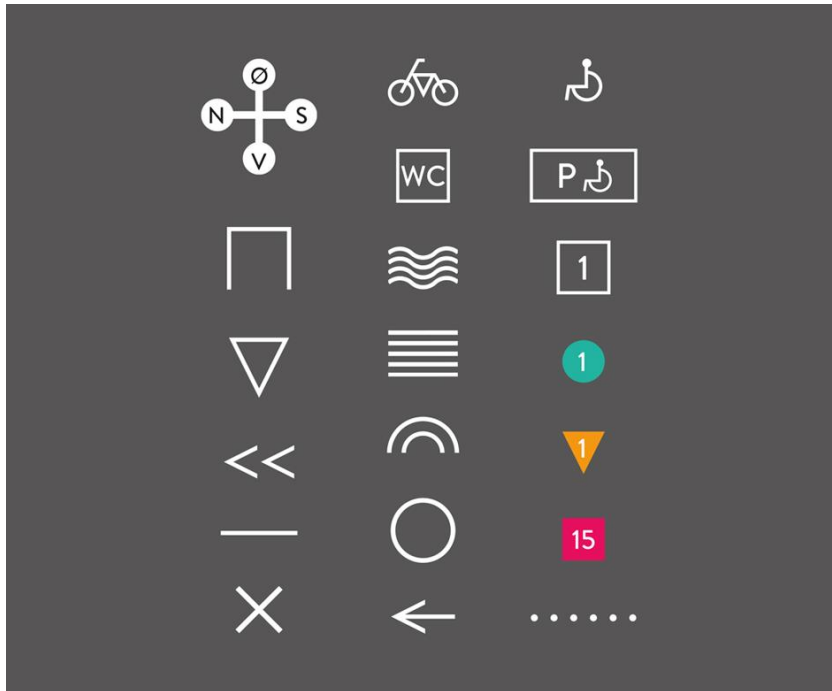
U parku je postavljena ukupno 31 skulptura. Park je u vlasništvu grada Osla, a skulpture u vlasništvu zaklade koju je osnovao Christian Ringnes, direktor imanja i kolekcionar umjetnina.

Elementi vizualne komunikacije parka prate upotrebu geometrijskih oblika, sans-serifne tipografije i jarke palete boja.

Primjena vizualnog identiteta parka prikazana na Slika 2.13, vidljiva je na posjetnicama i ostalim službenim dokumentima, sustavu piktograma, signalizaciji parka, kao i na samoj web-stranici i Ekebergparken mobilnoj aplikaciji. Bazirana na GPS trackingu, aplikacija posjetiteljima parka omogućuje jedinstveno korisničko iskustvo „otkrivanja“ umjetničkih djela pri samom kretanju kroz teren.

Slika 2.13: Primjena vizualnog identiteta Ekebergenparken-a kroz memorandum i posjetnice

Slika 2.14: Sustav piktograma Ekeberenparken-a

Yorkshire Sculpture Park (YSP) vodeća je britanska umjetnička galerija na otvorenom i jedan od primjera parkova sa razvijenim vizualnim identitetom i sustavom signalistike. Ovo međunarodno središte moderne i suvremene umjetnosti smješteno je u imanju Bretton Hall iz 18. stoljeća u West Yorkshireu.

Utemeljen 1977. godine od strane izvršnog direktora Petera Murraya, YSP je bio prvi park skulptura u Ujedinjenom Kraljevstvu i najveći je te vrste u Europi, pružajući jedino mjesto u Europi gdje se u cijelosti može vidjeti 'The Family of Man' Barbare Hepworth te bronce Henryja Moorea i specifična djela Andyja Goldsworthyja, Davida Nasha i Jamesa Turrella. YSP pruža program privremenih izložbi svjetske klase tijekom cijele godine, uključujući neke od vodećih svjetskih umjetnika u šest zatvorenih galerija i 500 hektara otvorenog prostora. YSP također nudi razne obrazovne radionice, te sadrži nagrađivane trgovine i restorane, raznovrstan program događanja i okruženje za uživanje u prirodi.

Vizualni identitet YSP-a djelo je Founded kreativnog studija iz Newcastlea. Primjena vizualnog identiteta vidljiva je kroz razne publikacije, signalistiku, službene dokumente i kroz trgovačku robu parka. Jedna od primjena vizualnog identiteta prikazana je na Slika 2.16. Upotreba sans-serifne, moderne tipografije i konzistentan pristup obrađivanju fotografija, kao i primjena različitih vizualnih elemenata novije tehnologije, kao što su 3-d modeli i grafike, daju vizualnom identitetu YSP moderan i inovativan izgled koji privlači više od pola

milijuna posjetitelja godišnje. Sam logotip parka, izrađen iz inicijala parka unutar kružnog oblika, dobro funkcionira na raznolikim pozadinama te u raznim tiskanim i digitalnim reprodukcijama.

Slika 2.15: Yorkshire Sculpture Park; putokaz

Slika 2.16: Yorkshire Sculpture Park; knjiga vizualnih standarda

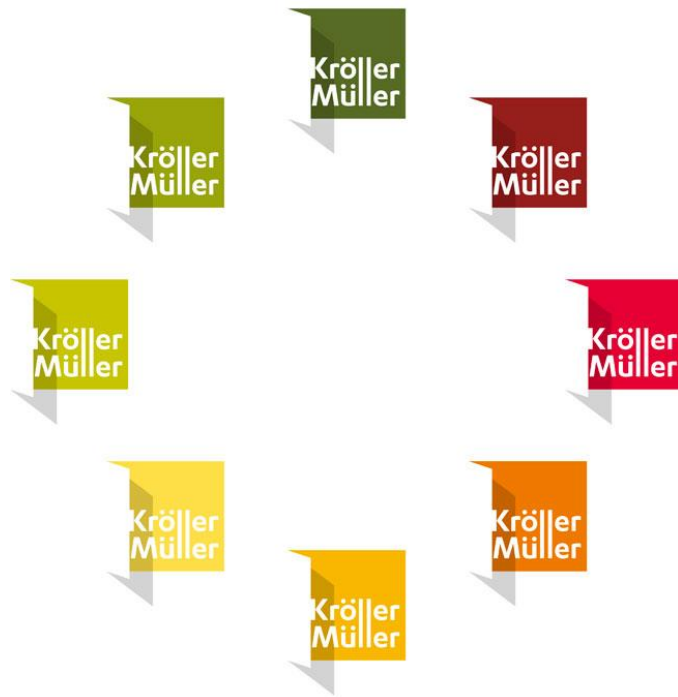
Slika 2.17: Yorkshire Sculpture Park; oglasni materijali

Vrijedan primjer dizajna vizualnih komunikacija i signalistike parkova je Kröller-Müller muzej. Ovaj nacionalni muzej skulptura smješten je u Nacionalnom parku Hoge Veluwe u Otterlou u Nizozemskoj. Muzej je 1938. osnovala kolekcionarka umjetnina Helena Kröller-Müller na imanju pod vlasništvom nje i njezinog supruga. Kröller-Müller ima drugu najveću zbirku slika Vinceta Van Gogha, nakon Van Goghovog muzeja.

Muzej Kröller-Müller spaja umjetnost, arhitekturu i prirodu. Vizualni identitet muzeja djelo je globalne agencija za dizajn Edenspiekermann. Elementi vizualnog identiteta inspirirani su elementima prirode, kao što su svjetlo, sjena i pokret.

Logotip muzeja je tipografski i dinamičan, a ostali elementi vizualnog identiteta definirani su prepoznatljivom paletom boja, što im omogućuje razne primjene na brend materijale. Logotip je vidljiv na Slika 2.18.

Tipografija muzeja stvorena je kombinacijom Karbon tipografije i Cinema 4D softvera. Rezultat je prepoznatljiva i dinamična tipografija koja funkcionira u tiskanim i digitalnim medijima.

Slika 2.18: Varijante logotipa Kröller-Müller muzeja

Slika 2.19: Primjena tipografije Kröller-Müller muzeja na dizajn izložbe

2.3. Ciljna skupina

Ciljnu skupinu za izradu vizualnog identiteta Dotrščine čine njezini posjetitelji.

Dotrščinu posjećuju pripadnici raznih dobnih skupina, od roditelja s djecom do umirovljenika starije životne dobi. Izrada vizualnog identiteta bit će usmjerena na mlade

odrasle ljude, životne dobi od 20 do 40 godina. Najčešći posjetitelji Spomen parka Dotrščina pripadnici su ove dobne skupine. Osim što čine većinu posjetitelja parka, ovo je skupina koja ima najniže poznavanje njegove povijesti.

Dobna skupina definirana je ovim brojkama jer Dotrščinu posjećuju pripadnici svih životnih dobi, no ipak je potrebno postaviti donju dobnu granicu jer tematika izrade vizualnog identiteta neće biti namijenjena djeci koja ju neće moći razumjeti i čiji interes prema tematici vizualnog rada nije očekivan.

Nakon brojnih posjeta Spomen-parku Dotrščini sa sigurnošću se može zaključiti da je odnos muških i ženskih posjetitelja podjednak. Stoga, ciljnu skupinu čine i žene i muškarci.

Osobina koja povezuje većinu posjetitelja Dotrščine jest uvažavanje fizičke aktivnosti. Posjetitelji biraju ovu lokaciju zbog prilike za šetnju prirodom nadomak samog grada. Prema provedenoj anketi, čak 45% posjetitelja ovu lokaciju smatra idealnom za obiteljsku šetnju vikendom.

Velik broj posjetitelja posjeduje psa, te svog ljubimca vole šetati na ovoj lokaciji. U blizini Parka se nalazi i Centar za rehabilitaciju Silver koji se bavi udomljavanjem i edukacijom psa vodiča slijepih i terapijskih pasa. Silver dio svojih treninga provodi upravo na Dotrščini, te je uobičajeno vidjeti velik broj pasa pri svakom posjetu Parku.

U sklopu Parka postoji i biciklistička i trkačka staza koja okružuje površinu Parka. Organizacija XC Dotrščina organizira biciklističke i trkačke utrke i druženja na prostoru parka, te na taj način okuplja zaljubljenike u sport i fizičku aktivnost. Staza je dostupna na korištenje svim posjetiteljima, no prvenstveno ju koriste biciklisti.

Na prostoru parka povremeno djeluje i Noćna liga Dotka, koja organizira noćne utrke.

Zaključno, ciljnu skupinu čine fizički aktivni posjetitelji Spomen-parka Dotrščine u dobi od 20 do 40 godina.

2.4. Anketa

U sklopu istraživanja provedena je online anketa izrađena u Google obrascima. Poveznicom je poslana ispitanicima putem društvenih mreža kao što su Instagram, Facebook, WhatsApp i Viber.

Odgovori su prikupljeni u svrhu uvida u informiranost javnosti o Spomen parku Dotrščini i analize mišljenja o trenutnoj uređenosti parka.

Svi su ispitanici odgovarali na početna opća pitanja. Na temelju istih prikupljeni su podaci o spolu, dobnoj skupini, mjestu stanovanja i informiranosti o Spomen parku Dotrščini.

Od 156 ispitanika 73% bilo je ženskog spola. Sa 39,7% glasova najzastupljenija dobna skupina bila je između 18 i 28 godina. Slijedi dobna skupina od 39 do 48 godina (25%), dobna skupina od 49 do 58 godina (19,9%), te od 29 do 38 godina (7,7%). Najmanje glasova došlo je od pripadnika dobničkih skupina s manje od 18 godina (4,5%) te s više od 59 godina životne starosti (3,2%).

91% od ukupnog broja ispitanika stanuje u gradu Zagrebu, a 69,2% ispitanika čulo je za Spomen park Dotrščinu. 52,6% ispitanika posjetilo je Dotrščinu.

Zadnje uvodno pitanje služilo je za podjelu ispitanika na one koji su Dotrščinu posjetili i na one koji nisu. Ispitanici koji su posjetili Dotrščinu mogli su odgovarati na daljnja pitanja, a za ispitanike koji nisu, anketa je završila.

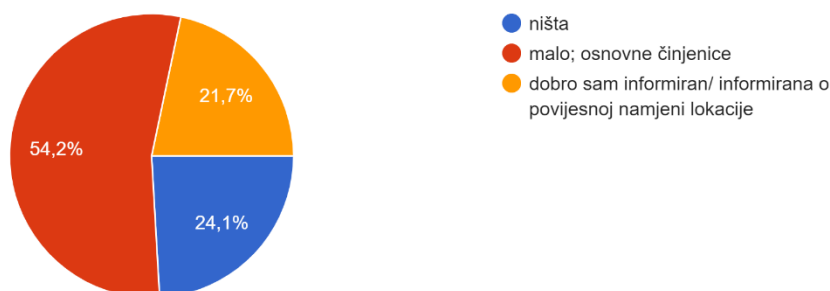
Sljedeći dio ankete fokusirao se na mišljenje posjetitelja o trenutnom uređenju parka i mogućnostima za nadogradnju uređenja i sadržaja. Pitanja su bila višestrukog odabira te je dio pitanja sadržavao mogućnost unosa vlastitog odgovora.

Više od polovice ispitanika, 56,6%, izjavilo je kako znaju osnovne činjenice o lokaciji Spomen parka Dotrščina. 21,7% ispitanika izjavilo je kako su dobro upoznati s poviješću parka, a 7,2% kako poznaju osnovne povijesne činjenice o lokaciji. 14,5% ispitanika izjavilo je kako o Parku ne znaju ništa.

Na pitanje o povijesti Dotrščinske šume 54,2% ispitanika izjavilo je kako o povijesti Dotrščine znaju malo, odnosno osnovne činjenice. 24,1% ispitanika tvrdi kako o povijesti Dotrščinske šume ne zna ništa, a 21,7% da su dobro informirani o povijesnoj namjeni lokacije. Rezultati ovog pitanja vidljivi su na Slika 2.20.

O povijesti Dotrščinske šume znam...

83 odgovora

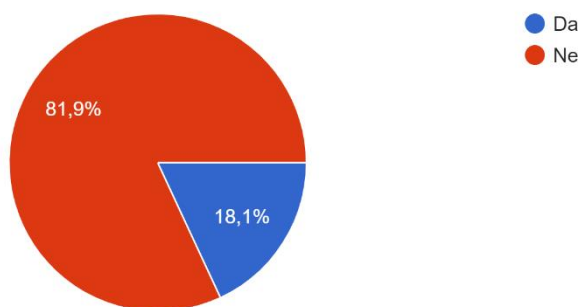

Slika 2.20: Rezultati on-line ankete o Spomen parku Dotrščina

Ispitanicima je postavljeno pitanje znaju li što predstavljaju spomenici u Parku. 69,9% ispitanika odgovorilo je potvrdno, a 30,1% niječno. Na pitanje o poznavanju autora navedenih spomenika čak 81,9% ispitanika izjavilo je kako ne znaju ni za jednog autora spomenika, a 18,1% izjavilo je kako znaju neke od autora spomenika u parku Dotrščini. Rezultati ovog pitanja vidljivi su na Slika 2.21.

Znate li neke od autora spomenika u parku Dotrščini?

83 odgovora

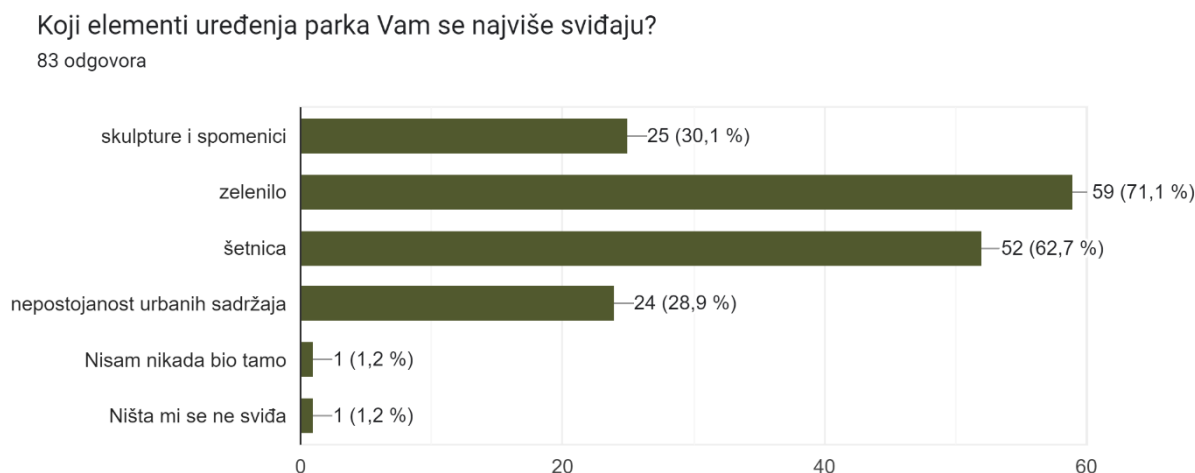
Slika 2.21: Rezultati on-line ankete o Spomen parku Dotrščina

Ispitanicima je ponuđena skala brojeva od 1 do 5, te im je zadano ocijeniti trenutno uređenje parka koristeći brojeve na navedenoj skali. Najveći broj ispitanika, 48,2%, trenutno je uređenje ocijenio s brojem 3. 28,9% ispitanika uređenje je ocijenilo brojem 4, 13,3% brojem 2, 7,2% brojem 5 i 2,4% najmanjim brojem 1.

Ispitanicima je postavljeno pitanje višestrukog odabira o elementima uređenja Parka koji im se najviše sviđaju. Ponuđena su im četiri odgovora i mogućnost unosa vlastitog odgovora.

Čak 71,1% ispitanika zelenilo je označilo kao element uređenja koji im se najviše sviđa. 62,7% ispitanika izjavilo je kako im se najviše sviđa šetnica, 30,1% kako im se najviše sviđaju skulpture i spomenici, a 28,9% ispitanika ocijenilo je nepostojanost urbanog sadržaja kao element uređenja koji im se najviše sviđa. Rezultati ovog pitanja vidljivi su na Slika 2.22.

Slika 2.22: Rezultati on-line ankete o Spomen parku Dotrščina

Usljedilo je pitanje o elementima uređenja koji se ispitanicima ne sviđaju. Nedostatak edukativnih ploča, s 53% odgovora, bio je najviše izabiran element uređenja koji se ispitanicima ne sviđa. Slijedi dotrajalost i manjak klupa, s 51,8% glasova. Za nedostatak putokaza i mapa odlučilo se 37,3% ispitanika, a 34,9% izjavilo je kako im se ne sviđa neprikladna i nedovoljna rasvjeta u Parku.

Zadnje pitanje ankete odnosilo se na moguće buduće uređenje Spomen parka Dotrščina. Ispitanicima je ponuđeno više odgovora i opcija unosa vlastitog odgovora. 69,9% ispitanika izjavilo je kako je potrebno urediti staze, klupe i koševе za smeće. 57,8% ispitanika izjavilo je kako je na području Parka potrebno dodati edukativne ploče, a 37,3% kako je potrebno dodati putokaze. 7,2% ispitanika smatra kako je Park dovoljno uređen i da mu nije potrebno poboljšanje.

Iz provedene ankete utvrđeno je kako dio lokalnog stanovništva nije upoznat sa Spomen parkom Dotrščina. Među posjetiteljima Dotrščine jasno je vidljiv velik postotak ispitanika koji tvrdi kako o povijesnoj namjeni lokacije i činjenicama o Parku zna vrlo malo. Više od 2/3 posjetitelja potvrdilo je vrlo malu informiranost o povijesti lokacije i njezinoj namjeni.

Nešto manje od 3/4 negira poznavanje simbolike spomenika na Dotrščini, a više od 4/5 negira poznavanje autora navedenih spomenika.

Nešto manje od 3/4 ispitanika ocjenjuje zelenilo kao element uređenja koji im se najviše sviđa. Više od polovine ispitanika tvrdi kako je u Parku potrebno postaviti edukativne ploče i urediti klupe. Više od trećine ispitanika tvrdi kako je u Parku potrebno postaviti putokaze i mape.

2.5. Zaključci analize

Spomen-park Dotrščina jedan je od najvećih zagrebačkih parkova i mjesto najvećeg masovnog zločina u zagrebačkoj povijesti. Od 1941. do 1945. godine na toj lokaciji ustaške vlasti ubile su više tisuća građana, ponajviše iz Zagreba i okolice, ali i drugih. Znanstvena istraživanja pri državnim institucijama kroz projekt Dotrščina koji je trajao do 1986. godine utvrdila su oko 7000 žrtava, a taj broj nije konačan. 1960. godine počeo je projekt potpunog redizajna i reorganizacije Spomen područja Dotrščine na kojem su sudjelovali umjetnici poput Josipa Seissela, Vojina Bakića, Jure Kaštelana i ostalih. Spomen-područje, kako danas izgleda, uređeno je 1968. godine i od tada zadržava svoj izgled.

Političkim preokretom u Hrvatskoj 1990-ih i raspadom Jugoslavije svi planovi uređenja parka su obustavljeni. Dotrščina je tada izbrisana iz službenih politika sjećanja. Posjeti obrazovnih ustanova ukinuti su. Spomen-park djelomično je devastiran, najviše s uklanjanjem info-ploče koja se nalazila na ulazu u park i koja je sažeto opisivala što se na tom području dogodilo.

Spomen-park Dotrščina vrijedan je dio zagrebačke povijesti čija prvobitna namjena često ostaje nepoznata njegovim posjetiteljima, ali i ostalim stanovnicima Zagreba i Hrvatske. Kao i većina spomen-područja i spomen-parkova u Hrvatskoj, Dotrščina nema vizualni identitet i razvijen sustav signalistike.

Inozemni primjeri spomen-područja i memorijalnih parkova pokazuju puno ozbiljniji pristup ovakvim tematikama. Vizualni identiteti inozemnih primjera spomen-područja oblikovani su kako bi posjetiteljima bilo jasno što se na određenom području dogodilo. Održavanju kulturnog nasljeđa pristupa se ozbiljnije i s puno većom edukativnom namjerom.

Rezultati provedene online ankete pokazuju postotak posjetitelja Dotrščine koji nisu upoznati sa poviješću Parka ili s njegovom prvobitnom namjerom. Još je veći postotak

posjetitelja koji negiraju poznavanje namjene spomenika postavljenih u Parku, te oko polovica posjetitelja ne zna niti jednog autora skulptura.

Obustavljena realizacija uređenja Dotrščine, kao i devastiranje njezinog dijela nakon raspada Jugoslavije, otežali su očuvanje njezinog nasljeđa među današnjim generacijama. Kako u Parku ne postoji razvijen sustav signalizacije s informativnim pločama ili s glavnom informativnom pločom koja opisuje što se na tom području dogodilo, posjetitelji nemaju priliku naučiti o povijesti Parka niti o namjeni skulptura ili njihovim autorima. Povijesna namjena ove lokacije i pravo značenje postavljenih skulptura i njihovih autora danas ostaje relativno nepoznato među posjetiteljima Dotrščine.

Analizom je utvrđeno da je Parku potreban i razvijen sustav signalistike kako bi se posjetitelji lakše mogli snaći u prostoru. Biciklističke i pješačke staze danas nisu naznačene te su posjetitelji prepušteni sami sebi kada biraju put kojim će se kretati.

3. Definiranje ciljeva izrade rada

Spomen-park Dotrščina jedan je od najvećih zagrebačkih parkova. Nalazi se između parka Maksimira i planine Medvednice te je većinom pokriven šumskim terenom s različitim stazama. Iako je lokacija parka idealna za rekreativne aktivnosti, Dotrščina je također mjesto masovnog zločina tijekom ustaškog režima u Drugom svjetskom ratu. Povijest parka relativno je nepoznata među zagrebačkim građanima, stoga je potrebna izrada vizualnog identiteta koji će približiti povijest parka posjetiteljima i pridonijeti očuvanju njegove baštine.

Vizualni identitet Spomen parka Dotrščine treba istaknuti njegovu važnost kao mjesto sjećanja i podsjetiti na povijesne događaje koji su se tamo dogodili. Vizualni identitet treba biti jedinstven i prepoznatljiv, kako bi se izdvojio od ostalih parkova, spomenika i memorijalnih područja. Važno je da iskazuje emociju i osjetljivost prema povijesnom značenju Parka.

Na prostoru Dotrščine nalaze se spomenici nekih od najznačajnijih hrvatskih umjetnika, poput Vojina Bakića. Postavljeni spomenici većinom su apstraktni te pružaju veliku mogućnost za promicanje ljepote i zanimljivosti ove lokacije. Rezultati provedene ankete pokazuju kako posjetitelji Dotrščine većinom nisu upoznati sa autorima navedenih spomenika niti sa njihovom simbolikom. Izradom odgovarajuće signalistike potrebno je educirati posjetitelje o namjeni i kulturološkoj vrijednosti spomenika, kao i o imenima njihovih autora.

Provedena anketa pokazala je kako posjetitelji Dotrščine smatraju da su na lokaciji potrebne orijentacijske oznake i mape. Izrađena signalistika, osim identifikacijskih, treba sadržavati i orijentacijske i oznake usmjerenja, koje će posjetiteljima olakšati snalaženje na prostoru Dotrščine te ih educirati o postojećim stazama i spomenicima.

Definiranu ciljnu skupinu za izradu vizualnog identiteta čine fizički aktivni posjetitelji Spomen-parka Dotrščine u dobi od 20 do 40 godina. Jedan od ciljeva izrade vizualnog identiteta jest prikazati lokaciju kao idealno mjesto za rekreativne aktivnosti.

Zaključno, vizualni identitet Spomen-parka Dotršćine treba biti snažan i učinkovit alat za prezentaciju mjesta sjećanja i kulturnog naslijeđa.⁷ Treba prikazivati zanimljivost i kulturološku vrijednost ove lokacije, uz iskazivanje poštovanja prema žrtvama koje su na ovom mjestu izgubile život.

Vizualni identitet i signalistika trebaju biti razumljivi svima, bez obzira na kulturno podrijetlo. Cilj izrade signalistike je potaknuti interes građana te ih educirati o povijesnoj namjeni lokacije, te o spomenicima i imenima njihovih autora. Također, signalistika treba posjetiteljima Parka olakšati snalaženje na lokaciji.

Kako bi se zadržala ozbiljnost tematike, te izrazilo poštovanje prema lokaciji i žrtvama, izrađeni materijali vizualnog identiteta bit će vidljivi isključivo posjetiteljima Dotršćine, te neće biti izrađivani promotivni materijali i oglasni materijali za društvene mreže i druge medijske kanale.

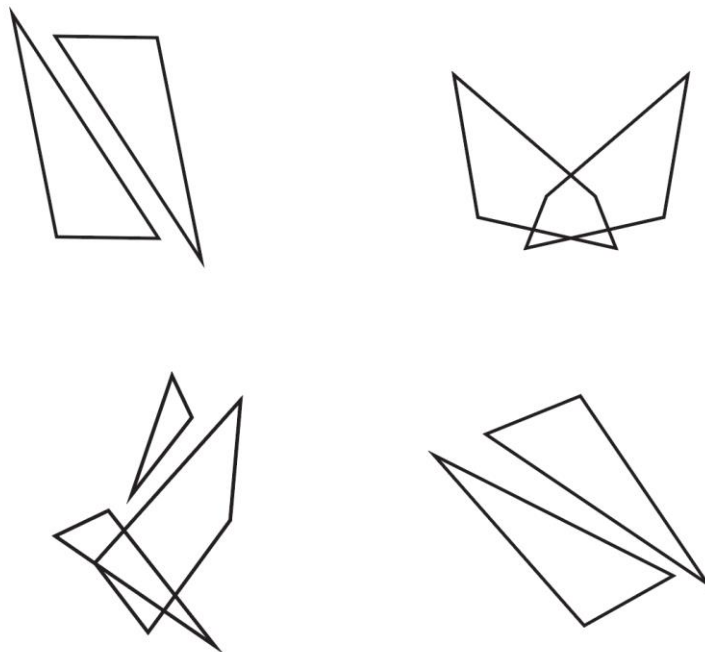
⁷ MORRIS, M., HINSHAW, L., MACE, D., WEINSTEIN, A., Context - Sensitive Signage Design. APAPAS, 2001.; https://planning-org-uploaded-media.s3.amazonaws.com/publication/download_pdf/Context-Sensitive-Signage-Design.pdf (Pristupljeno: 10. listopada 2022.)

4. Izrada vizualnog identiteta

4.1. Skice i razrada ideja

Glavna smjernica za izradu logotipa bila je koristiti geometrijske likove oštih kutova koji će vizualno podsjećati na skulpture Spomen-parka Dotrščine i zadržati kontinuitet između vizualnog identiteta i izgleda same lokacije. Cilj je bio stvoriti apstraktan oblik koji će simbolizirati spokoj, mir i duhovnost.

Prve skice nastale su upotrebom linija izravno izvučenih iz pravih oblika skulptura. Nakon crtanja linija, slagani su različiti apstraktni oblici u pokušaju da se stvori oblik s određenim simboličkim značenjem. Prve skice vidljive su na Slika 4.1.

Slika 4.1: Prve skice nastale pri izradi logotipa Spomen-parka Dotrščine

Nakon izrade prvih skica, nastalih pretežito od linija, slijedila je razrada ideja koje uključuju simbol s ispunjenim geometrijskim likom. Simbol je sastavljen od pravokutnika s oduzetom površinom preko njega postavljenog oštrokutnog trokuta. Ovakav simbol vizualno podsjeća na tračak svjetlosti u tamnom prostoru i ispunjava kriterij simboličkog značenja koje se

namjeravalo postići. Upotrebom oštih kutova, postignut je vizualni kontinuitet između simbola i skulptura na lokaciji. Također, dobiveni simbol je otvoren za interpretaciju promatrača, kao i skulpture Dotrščine, te na taj način zadržava ne samo vizualni, već i simbolički kontinuitet. Završna skica logotipa vidljiva je Slika 4.2.

Slika 4.2: Završna skica logotipa Spomen.parka Dotrščine

Dobiveni logotip zatim je doraden kroz izbor odgovarajuće tipografije i razrade omjera veličina koji se u njemu primjenjuju.

4.2. Definiranje osnovnih grafičkih elemenata

Finalni logotip, vidljiv na Slika 4.3, sastoji se od simbola i sans-serifne tipografije.

Simbol logotipa izveden je iz pravokutnog oblika, te iz njega oduzetog šiljastog trokuta.

Simbol je inspiriran igrom svjetla i sjene, te oštrim oblicima od kojih su stvorene skulpture na području Spomen-parka.

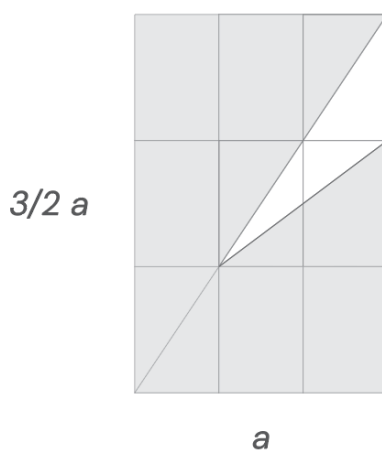
Baš kao i Bakićeve skulpture na Dotrščini, simbol logotipa otvoren je za interpretaciju. Svojim oblikom asocira na igru svjetla i sjene, kakvu i skulpture Dotrščine čine u svom okolišu.

Kompozicija simbola logotipa izrađena je s mišlju da on simbolički predstavlja i život. Ako obratimo pozornost na odnos svjetla i mračnog prostora, zamijetit ćemo tračak svjetlosti koji izlazi iz tame, te na taj način predstavlja svjetlost koja se rađa.

Slika 4.3 Finalno rješenje logotipa Spomen-parka Dotrščine

Korištene su oštre plohe kako bi se zadržao vizualni kontinuitet između skulptura na području Parka i vizualnog identiteta, no logotip je, baš kao i skulpture na lokaciji, otvoren za interpretaciju.

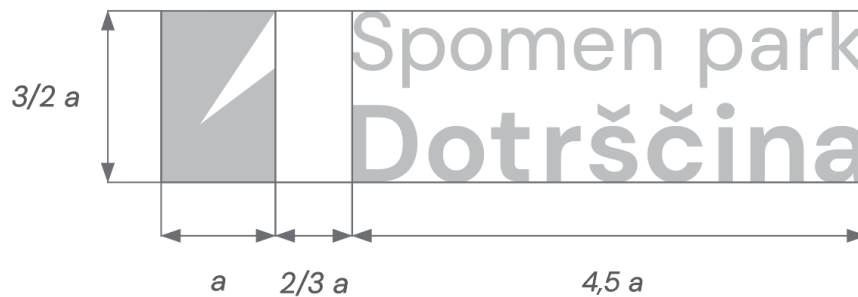

Slika 4.4: Konstrukcija znaka logotipa Spomen-parka Dotrščine

Znak logotipa izveden je od pravokutnog oblika širine a i visine $3/2 a$. Iz pravokutnika je izbrisana površina šiljastog raznostraničnog trokuta, čija najduža stranica prolazi

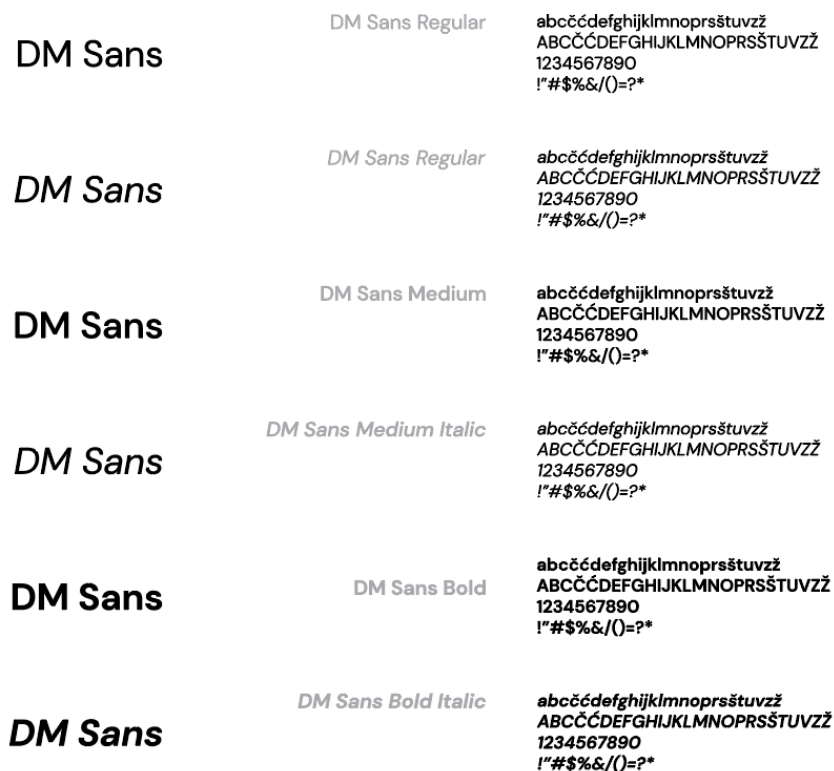

dijagonalom pravokutnika. Jedan vrh pravokutnika nalazi se na sjecištu $1/3 a$ po širini i $1/2 a$ po visini pravokutnika. Drugi vrh pravokutnika smješten je u sjecištu vrijednosti a po širini pravokutnika i a po visini pravokutnika. Konstrukcija znaka logotipa vidljiva je na Slika 4.4.

Slika 4.5: Odnos znaka i tipografije logotipa Spomen-parka Dotrščine

Logotip Spomen-parka Dotrščine sastoji se od znaka i tipografije, čiji su odnosi izvedeni iz veličine a . Udaljenost između znaka i tipografije iznosi $2/3 a$, ukupna širina tipografije jednaka je $4,5$ veličine a . Ukupna visina tipografije jednaka je visini znaka logotipa, odnosno $3/2 a$. Odnos znaka i tipografije vidljiv je na Slika 4.5.

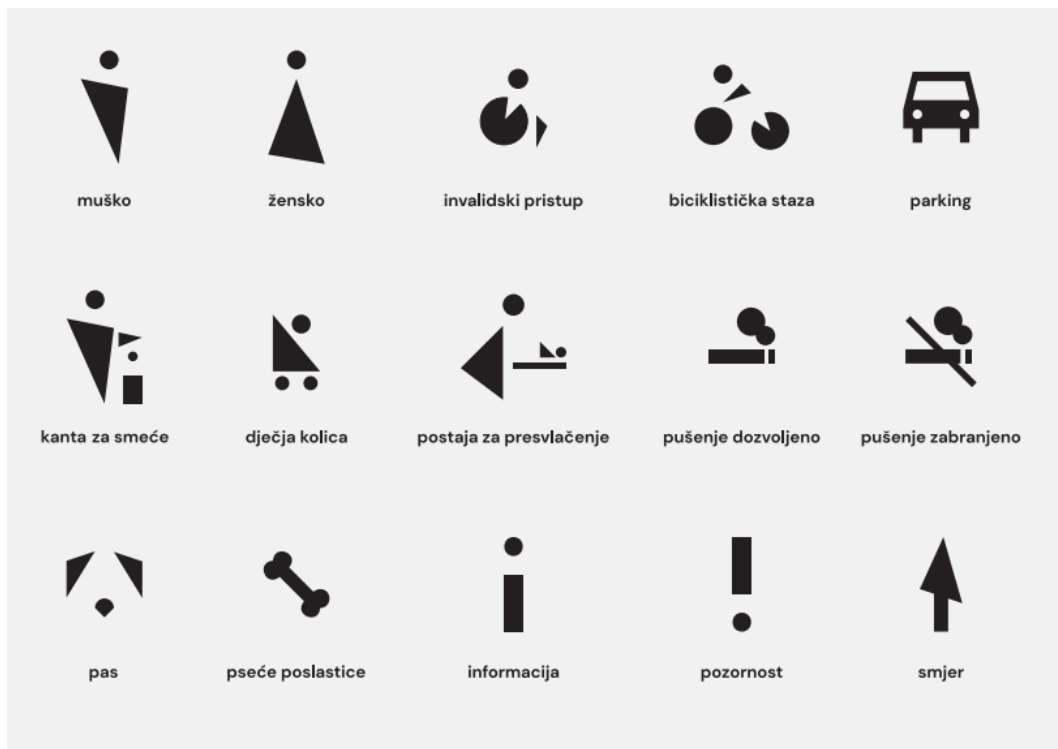

Slika 4.6: Tipografija Spomen parka Dotršćine

Korištenje odgovarajućeg tipografskog stila važan je element vizualnog identiteta Spomen-parka Dotršćine i pomaže jaćati njegovu osobnost.

Izabrana tipografija Spomen parka Dotršćine je DM Sans, a koristi se u rezovima Light, Regular i Bold te se takoděr mođe koristiti u Italic rezu.

Za potrebe vizualnog identiteta izrađena je i serija piktograma vidljiva na Slika 4.7. Piktogrami vizualno prate stil definiranog logotipa te je njihova konstrukcija izvedena u grid sistemu.

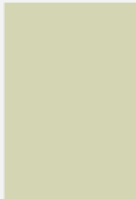

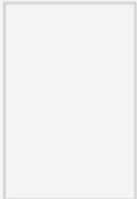

Slika 4.7: Izrađeni piktogrami Spomen-parka Dotrščine

Za potrebe vizualnog identiteta izrađeni su odgovarajući piktogrami spomenika vidljivi na Slika 4.8. Piktogrami su izrađeni redukcijom elemenata koje spomenici fizički sadrže. Svaki piktogram prikazuje jedan sastavni dio njemu pripadajućeg spomenika. Piktogrami spomenika izrađeni su u grid sistemu.

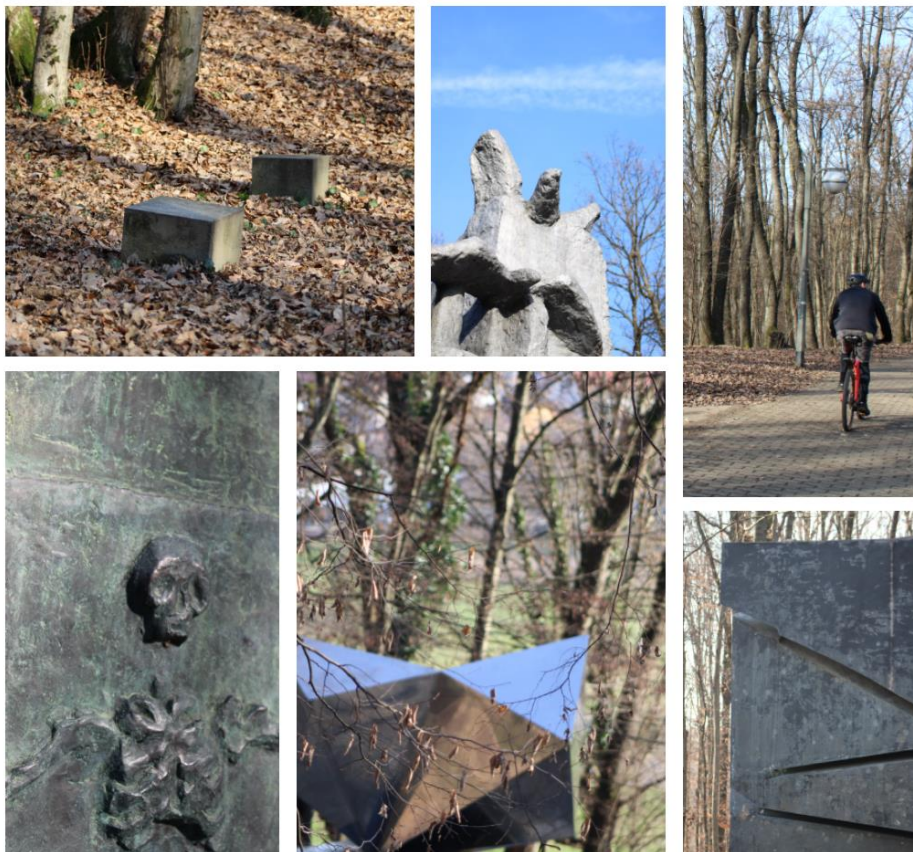
Slika 4.8: Piktogrami spomenika Spomen-parka Dotrščine

				
PANTONE 5807 C	PANTONE 7763 C	PANTONE 7751 C	PANTONE 663 C	PANTONE Neutral Black C
#D4D4B3	#575838	#D8AC42	#F2F2F2	#231F20
C: 17 M: 10 Y: 33 K: 0	C: 59 M: 48 Y: 81 K: 37	C: 16 M: 31 Y: 88 K: 0	C: 4 M: 2 Y: 3 K: 0	C: 0 M: 0 Y: 0 K: 100

Slika 4.9: Paleta boja Spomen parka Dotrščine

Paleta boja Spomen parka Dotrščine definirana je kroz seriju zemljanih tonova. Off-black i off-white boje određene su kao primarne. Upotreba palete boja s isključivo zemljanim tonovima omogućuje zadržavanje ozbiljnosti sadržaja, ali i prikaza ljepote lokacije i njezine prirode.

Korištene fotografije moraju biti fotografirane prilikom neutralnih vremenskih uvjeta. Fotografije nastale tijekom sunčanog ili kišnog vremena mogu stvarati krajnje pozitivan ili krajnje negativan osjećaj. Kako bi se izbjegla takva interpretacija lokacije kroz fotografije, potrebni su neutralni vremenski uvjeti za njihovo nastajanje. Fotografije moraju biti provedene kroz objektivne rakurse. Žablji ili ptičji rakursi su subjektivnog tipa, te objektu fotografiranja daju ili oduzimaju na važnosti. Cilj materijala je promatraču omogućiti vlastitu interpretaciju, te se zbog toga koriste isključivo objektivni rakursi fotografiranja. Fotografije trebaju pratiti isti vizualni stil te se minimalno obrađuju.

Slika 4.10: Primjer obrade fotografija Spomen-parka Dotrščine

5. Izrada signalistike

5.1. Skice i razrada ideja

Za potrebe izrade vizualnog identiteta i signalistike izrađena je mapa parka. Položaj signalistike određen je analizom izrađene mape.

Spomen-park Dotrščina sadrži jedan glavni ulaz koji se nalazi na južnoj strani parka. Na glavnom ulazu smješteno je i parkiralište te je ovo početna točka kretanja većini posjetitelja. Kako je navedeno u istraživačkom dijelu ovog rada, na južnom ulazu bila je postavljena ploča koja je sažeto opisivala sve što se na prostoru Dotrščine dogodilo te je ista devastirana raspadom Jugoslavije. Odlučeno je na ulazu postaviti novu informativnu ploču koja će sažeto opisivati povijesnu namjenu parka i važnost očuvanja njegove kulturne baštine.

Ulaskom u prostor šume, posjetiteljima se nude tri različita smjera kojima se mogu kretati. Analizom mape utvrđeno je kako postoje tri krajnje točke na glavnim stazama na kojima posjetitelj donosi odluku hoće li se nastaviti kretati glavnom stazom ili će nastaviti kretanje sporednom stazom. Odlučeno je da će se na te tri krajnje točke postaviti smjerokazi koji će posjetiteljima pokazivati smjer spomenika, parkinga i biciklističke staze.

Analizom provedene ankete utvrđeno je kako je mali broj posjetitelja upoznat sa značenjem spomenika Dotrščine i njezinim autorima, stoga je odlučeno da će se uz svaki spomenik postaviti informativna ploča sa piktogramom spomenika, imenom njegovog autora i kratkim opisom o namjeni i značenju spomenika. Kako bi signalistika bila razumljiva širem broju posjetitelja, svi će njezini sadržaji biti dvojezični.

Kako bi se posjetiteljima olakšalo kretanje Dotrščinom, odlučeno je na samom ulazu postaviti kartu Parka s naznačenim svim sadržajima, stazama i kratkim opisom.

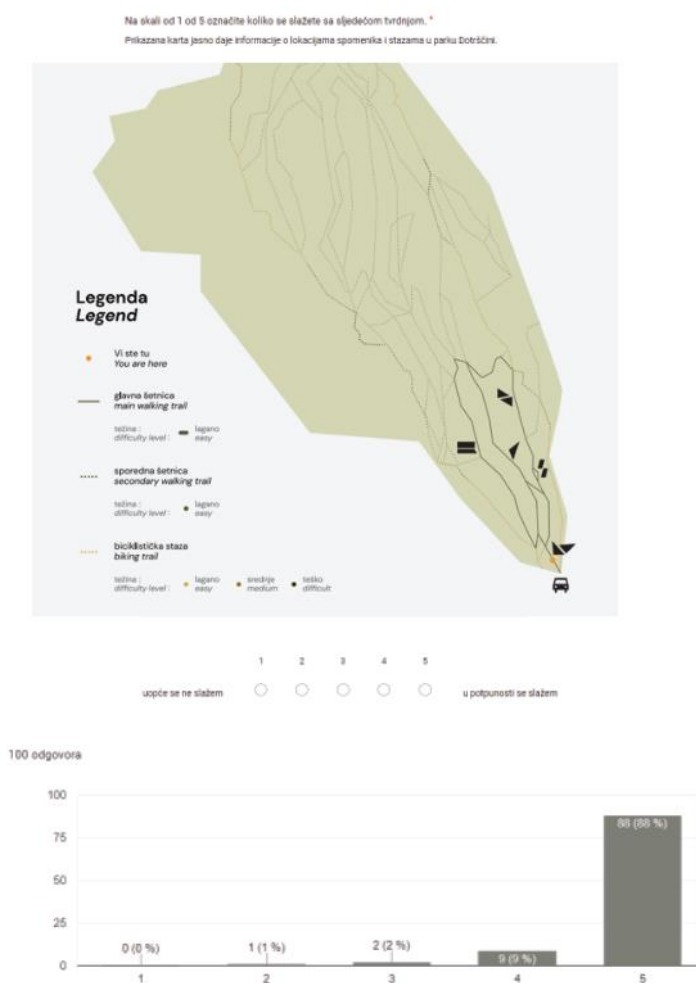
Trenutno uređenje parka ne sadrži identifikacijske oznake parkirališta i biciklističke staze, a analizom ankete utvrđena je potreba za uvođenjem istih. Odlučeno je uvesti identifikacijske oznake parkirališta i biciklističke staze na njima odgovarajućim lokacijama.

Utvrđena je potreba za uvođenjem oznake usmjerenja izvan same lokacije. Velik dio posjetitelja na Dotrščinu dolazi automobilom, te je potrebna izrada signalistike namijenjena vozačima. Odlučeno je uvesti oznaku usmjerenja koja će se nalaziti na okretištu Dubrava, jer je to smjer iz kojeg dolazi najveći dio posjetitelja. Pri samom dolasku na lokaciju sa desne

strane ceste bit će postavljena oznaka usmjerenja koja će vozačima pokazivati da na tom mjestu trebaju skrenuti kako bi došli na parking Dotršćine.

5.2. Karta

Za potrebe vizualnog identiteta izrađena je i karta lokacije vidljiva na Slika 5.1. Na karti su označene lokacije spomenika i lokacija parkinga. Punom linijom označena je glavna šetnica Parka, a sporedne šetnice označene su isprekidanom linijom. Biciklistička staza označena je isprekidanom linijom u nijansama žute i smeđe boje. Boje označavaju težinu biciklističke staze, odnosno mjesta najviših uspona.

Slika 5.1: Karta i legenda Spomen-parka Dotršćine

5.3. Izrada i montaža idejnih rješenja

Materijal korišten za izradu signalistike je aluminij s mat premazom. Mat premaz je izabran kako se svjetlost ne bi odbijala od crnih površina, te kako bi se osigurala čitljivost materijala. Aluminij je odabran kao primarni materijal za izradu signalistike zbog lakoće oblikovanja i otpornosti na koroziju.⁸ Signalistika koja se nalazi na travnatim površinama je postavljena na betonski temelj koji je izrađen kopanjem tla i sipanjem betona unutar njega. Signalistika je usidrena u tlo kako se ne bi prevrnula pod utjecajem vjetra ili vandalizma. Signalistika koja je postavljena na kamene površine montirana je na željeznu podlogu, te je njezina baza osigurana čavlima.

Prije dolaska na samu lokaciju, posjetitelj se susreće sa orijentacijskom oznakom izvan lokacije parka. Vizualizacija ove oznake prikazana je na Slika 5.2. Za lokaciju oznake usmjerenja odabrano je okretište Dubrava. Oznaka je izvedena od aluminijske ploče s mat premazom, koja je montirana na željezni stup. Oznaka je postavljena na visini od 3 metra kako bi bila uočljiva vozačima.

---

⁸ Vrančić, J., Znakovita; vizualne komunikacije javnog prostora. Vlastita naklada, 2012.; ISBN 978-953-56542-3-0

Slika 5.2: Vizualizacija orijentacijske oznake izvan lokacije

Pri dolasku na samu lokaciju s desne strane ceste posjetitelj nailazi na oznaku usmjerenja izvan lokacije. Vizualizacija oznake usmjerenja prikazana je na Slika 5.3. Oznaka usmjerenja vozaču ukazuje da na tom mjestu treba skrenuti lijevo kako bi pristupio parkingu Dotrščine. Oznaka je izvedena od aluminijske ploče s mat premazom, koja je montirana na željezni stup. Kao i orijentacijska oznaka izvan lokacije, ova je oznaka postavljena na visini od 3 metra kako bi bila uočljiva vozačima. Također, ova je oznaka istih dimenzija kao i orijentacijska oznaka izvan lokacije.

Slika 5.3: Vizualizacija oznake usmjerenja izvan lokacije

Na parkingu je postavljena identifikacijska oznaka parkinga montirana na stup rasvjete. Identifikacijske oznake parkinga, biciklističke staze, invalidskog pristupa i pušačke zone jednake su dimenzijama. Oznaka upozorenja istih je dimenzija kao navedene identifikacijske oznake jer su jednake po važnosti u kontekstu parka.⁹ Identifikacijska oznaka biciklističke staze smještena je istočno od glavnog ulaza u park, na početku biciklističke staze.

---

⁹ Calori, C., Signage and Wayfinding Design: a Complete Guide to Creating Environmental Graphic Design Systems. John Wiley & Sons, inc., 2007.; <https://planning-org-uploaded->

Slika 5.4: Vizualizacija identifikacijske oznake biciklističke staze

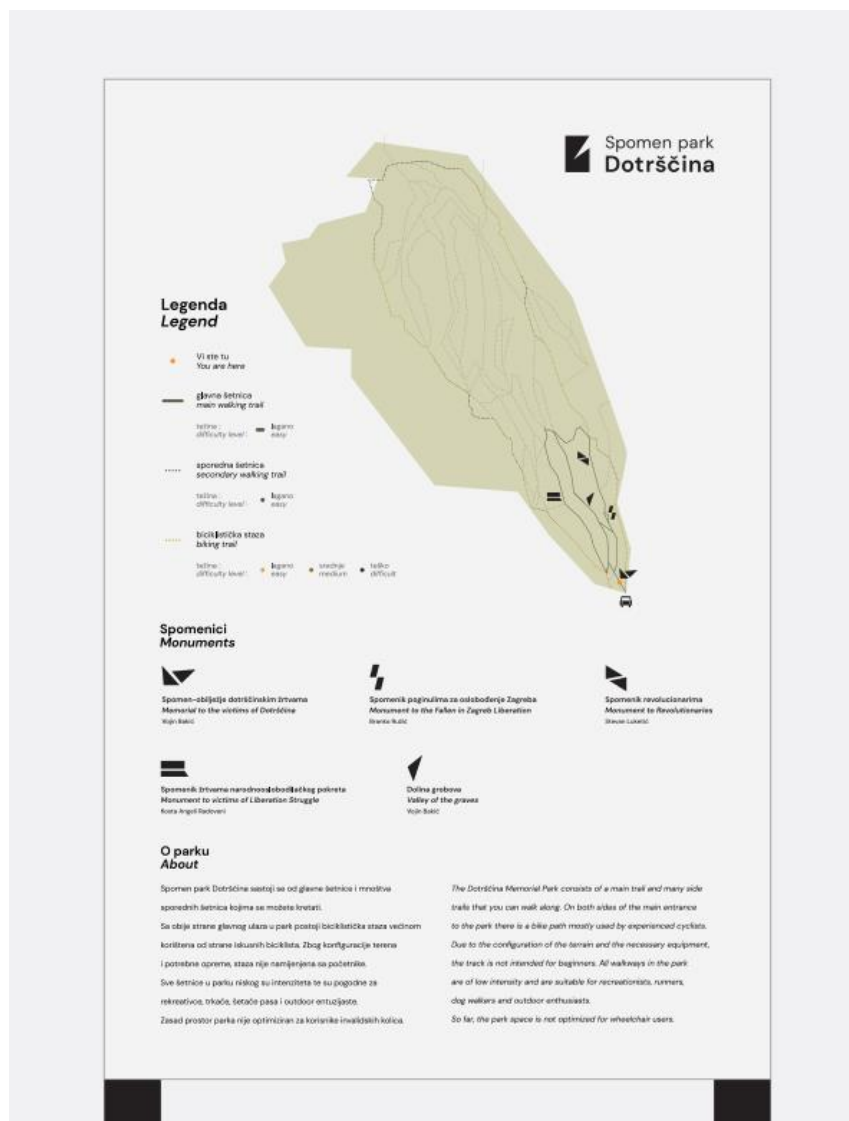
Za potrebe signalistike izrađene su i sekundarne identifikacijske i regulativne oznake koje su manjih dimenzija nego primarne pošto sadrže informacije koje su manjeg značaja u kontekstu parka. Sekundarne identifikacijske oznake sadrže informacije o vrsti sadržaja i služe za reguliranje ponašanja posjetitelja.¹⁰

Na samom ulazu u park postavljena je karta s naznačenim lokacijama spomenika, lokacijom promatrača, te biciklističkom stazom i parkingom. Karta sadrži kratki opis staza Dotrščine i imena spomenika i njihovih autora. Karta je strateški smještena na sam početak parka jer sadrži informacije koje su od najvećeg značaja posjetitelju koji dolazi u park, pogotovo ako nije upoznat sa stazama i lokacijama spomenika. Prikaz karte vidljiv je na Slika 5.5.

---

media.s3.amazonaws.com/publication/download_pdf/Context-Sensitive-Signage-Design.pdf (Pristupljeno 20. listopada 2022.)

¹⁰ Francis, M., Urban Open Space: Designing For User Needs. Island Press, 2003.; ISBN 1559631139

Slika 5.5: Izrađena karta Spomen-parka Dotrščine

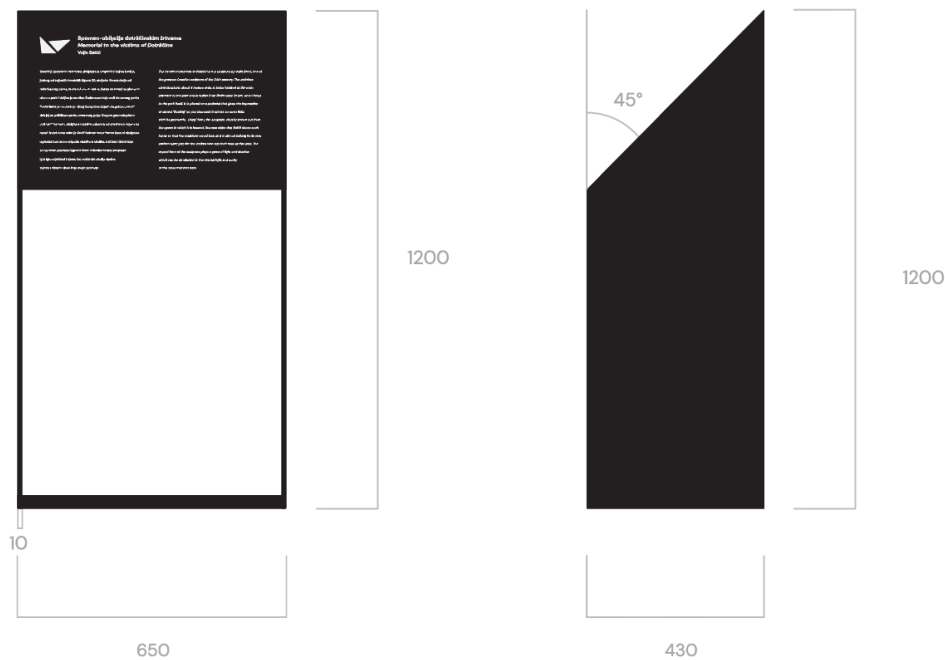
Daljnijim kretanjem posjetitelj dolazi do glavne info oznake prikazane na Slika 5.6. Glavna info oznaka zamišljena je kao rekonstrukcija oznake koja je nekad bila postavljena na ulazu u Dotrščinu i koja je sažeto opisivala povijesnu namjenu ove lokacije. Prijašnja oznaka uništena je nakon raspada Jugoslavije i nikada nije rekonstruirana. Glavna info oznaka sadrži kratak opis povijesnih događanja koja su se odvila na Dotrščini, te ukazuje na važnost očuvanja njezine kulturne baštine. Ova je oznaka smještena prije uspona na stepenice koje vode u samu šumu, kako bi posjetitelj prije samog ulaza u park dobio informaciju o povijesnoj namjeni lokacije i o značaju spomenika koji se nalaze na Dotrščini.

Slika 5.6: Vizualizacija glavne info-oznake Spomen-parka Dotrščine

Sljedeća oznaka koju korisnik može vidjeti je identifikacijska oznaka spomenika. Identifikacijska oznaka spomenika smještena je na lokaciji spomenika na kojeg se odnosi, te sadrži piktogram spomenika, njegov naziv, ime autora i kratak tekst koji opisuje povijesno ili simboličko značenje spomenika. Opisi i nazivi spomenika napisani su dvojezično, na hrvatskom i engleskom jeziku, kako bi bili razumljivi širem broju posjetitelja. Za svaki je spomenik izrađena vlastita oznaka.

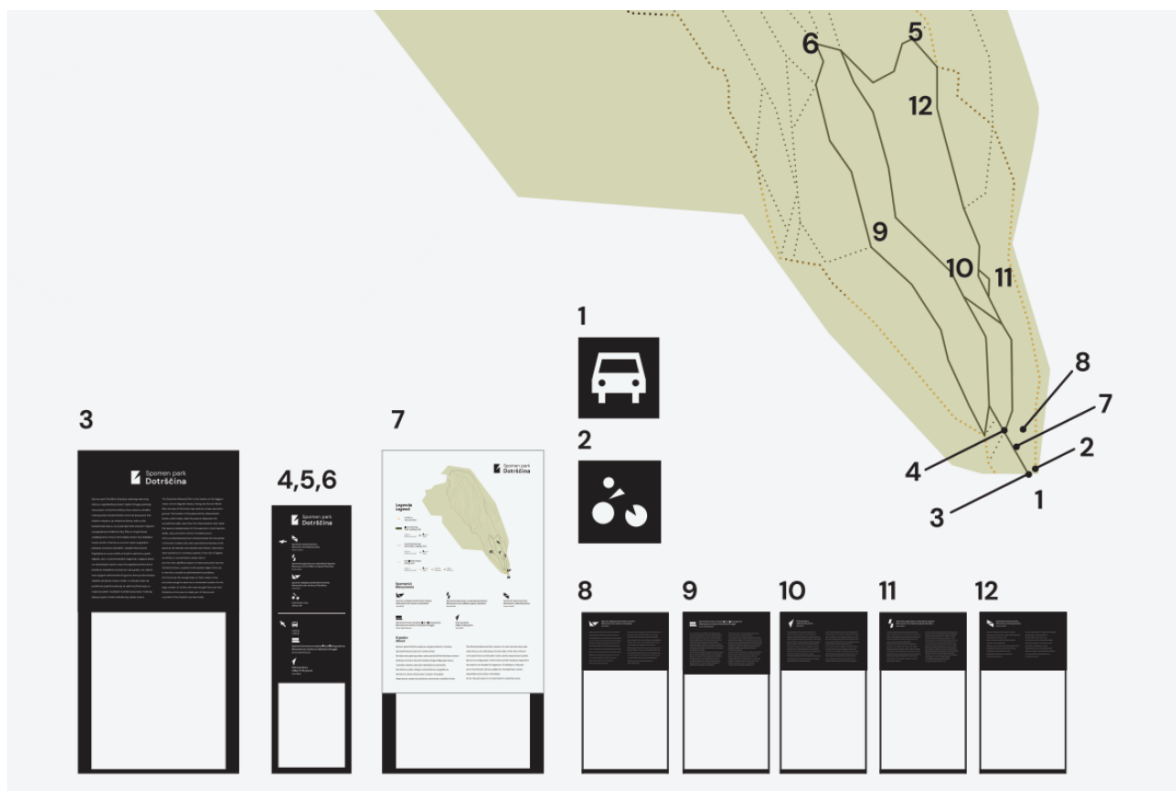
Slika 5.7: Konstrukcija identifikacijske oznake spomenika Spomen-parka Dotrščine

Sljedeća oznaka vidljiva posjetitelju je oznaka usmjerenja koja se nalazi na tri krajnje točke Dotrščine. Za tri lokacije postavljanja oznaka usmjerenja odabrane su krajnje točke glavne šetnice Dotrščine, na kojima posjetitelj donosi odluku u kojem će se smjeru nastaviti kretati. Oznake usmjerenja sadrže informacije o smjeru spomenika, parkinga i biciklističke staze. Informacije su sortirane i po blizini i grupirane po smjeru.

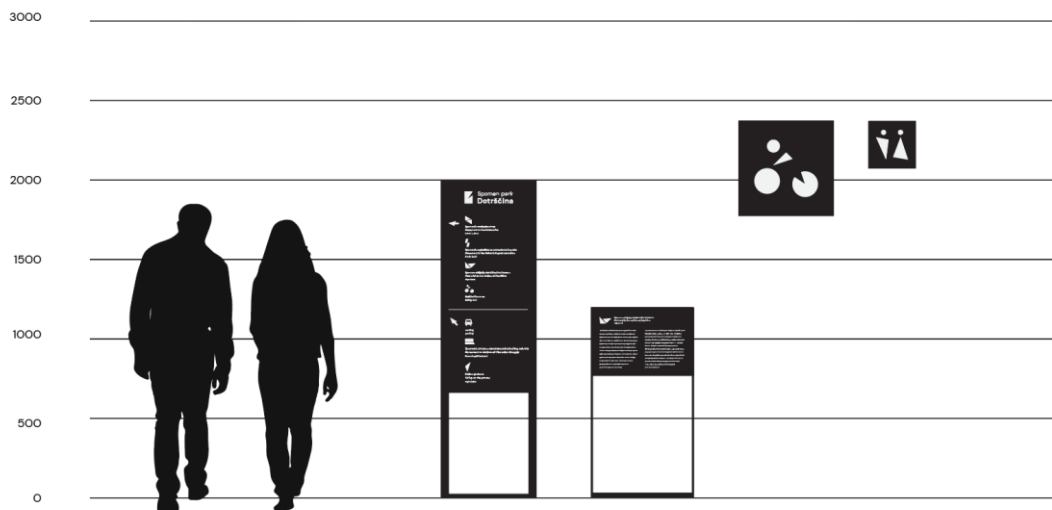
Slika 5.8: Vizualizacija oznake usmjerenja

Razmještaj signalistike parka prikazan je na prethodno izrađenoj karti Dotrščine. Razmještaj signalistike u prostoru vidljiv je na Slika 5.9.

Slika 5.9: Razmještaj signalistike u prostoru

Omjerna shema prikazuje odnos veličina signalistike i položaj u odnosu na kut gledanja promatrača. Omjerna shema prikazana je na Slika 5.10.

Slika 5.10: Primjer izrađene omjerne sheme

6. Ton komunikacije i primjena vizualnog identiteta

Kao jedan od ciljeva izrade vizualnog identiteta Spomen-parka Dotrščine definirano je očuvanje nasljeđa ove lokacije. Pristup izradi vizualnog identiteta je ozbiljan i objektivan. Ozbiljnost tematike vidljiva je kroz definirane grafičke standarde, ali i njihove aplikacije.

Korištena je paleta boja zemljanih tonova. Izbjegava se korištenje jarkih i izrazito saturiranih boja kako se ne bi stvorio osjećaj neozbiljnosti i zaigranosti. Definirana paleta boja, osim što pridonosi očuvanju ozbiljnosti tematike, naglasak stavlja i na prirodu i okoliš lokacije. U svim se materijalima koriste boje definirane paletom boja, te je crna boja zamišljena kao primarna boja vizualnog identiteta. Sadržaji na samoj lokaciji prvenstveno su crne boje, no određeni turistički i promotivni sadržaji nude se u varijantama zelene boje. Želi se izbjeći interpretacija lokacije kao isključivo masovne grobnice i usmjeriti pažnja na prirodu parka i njezine sadržaje. Definirane zelene nijanse boje omogućavaju nam usmjeravanje pažnje na sadržaje turističke prirode, ne zanemarujući povijest lokacije.

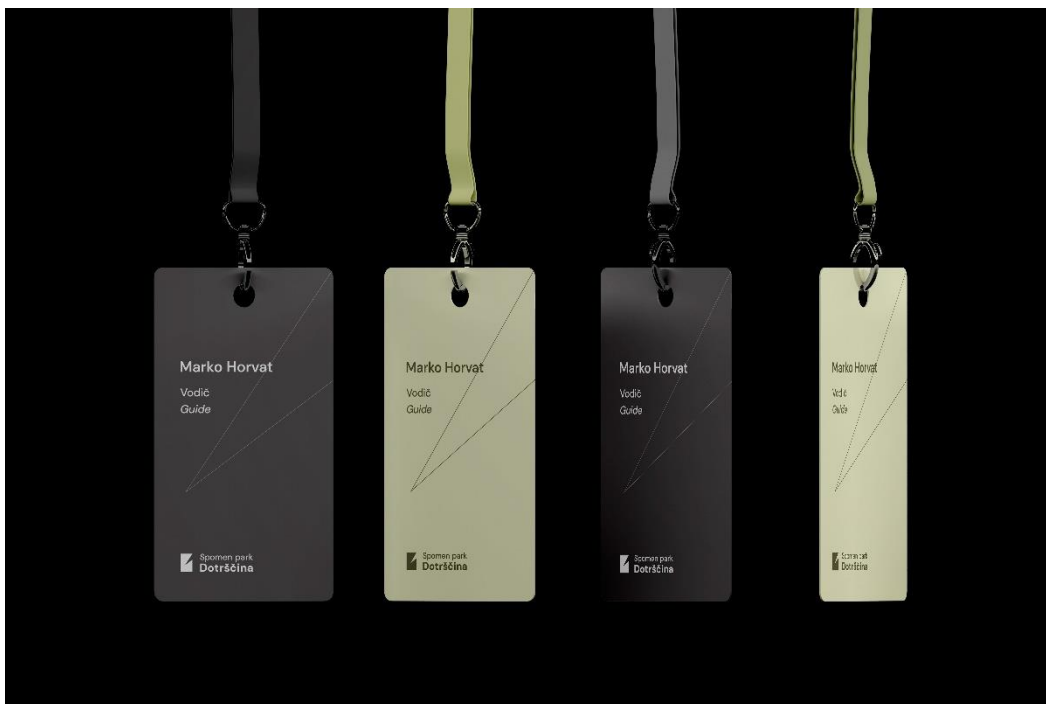
Vizualni identitet aplicira se na sadržaje suvenirskog tipa. Elementi vizualnog identiteta koji se apliciraju na suvenir-knjigu su logotip, fotografije, tipografija i definirane boje. Knjiga je oblikovana na način da su lijeve stranice u definiranoj bijeloj boji, a desne u definiranoj crnoj boji. Fotografije na bijelim pozadinama prikazane su u boji, a na crnim u crno-bijeloj varijanti. Prikaz odnosa boja na ovakav način omogućuje postizanje definiranog simboličkog kontinuiteta vizualnog identiteta. Prikazan je odnos crne i bijele, kao što je u logotipu i na određenim elementima vizualnog identiteta prikazan odnos svjetla i sjene.

Slika 6.1: Primjena vizualnog identiteta na suvenir-knjigu

Primarna boja vizualnog identiteta je crna, no turistički sadržaji nude se u varijantama crne i zelene boje određene ovom knjigom grafičkih standarda. Elementi koji se primjenjuju na akreditacije su logotip i obrisna linija logotipa, kao i definirane boje i tipografija.

Slika 6.2: Primjena vizualnog identiteta na akreditacije

Primjena vizualnog identiteta na postere odlikuje se upotrebom sukoba crnih ploha i objekta korištene fotografije. Na lijevoj strani postera nalazi se crna ploha koja služi kao pozadina za tekst i olakšava njegovu čitljivost.

Slika 6.3: Primjena vizualnog identiteta na poster

Vizualni identitet primjenjuje se i na letak-kartu koja sadrži informacije o spomenicima i povijesti Dotrščine. Elementi vizualnog identiteta koji se primjenjuju na letak-kartu su logotip, definirane boje, karta parka i tipografija. Primjena vizualnog identiteta na letak-kartu vidljiva je na Slika 6.4.

Slika 6.4 Primjena vizualnog identiteta na letak-kartu

Vizualni identitet primjenjuje se i na kape, kišobrane, vrećice, majice i platnene torbe.

Vizualni identitet primjenjuje se na tiskane i digitalne medije. Izrada vizualnog identiteta izrađena je s fokusom na ciljnu skupinu, čiji velik postotak čine vlasnici pasa. Vizualni identitet se primjenjuje na predmete namijenjene psima i njihovim vlasnicima, poput povodca i zdjelice za vodu.

Slika 6.5: Primjena vizualnog identiteta Spomen-parka Dotrščine na zdjelicu za pse

Za potrebe vizualnog identiteta izrađen je osnovni dizajn mobilne aplikacije Spomen-parka Dotrščine vidljiv na Slika 6.6. Dizajn aplikacije rađen je u Figma. Aplikacija se bazira na GPS *trackingu*, te posjetiteljima omogućuje navigaciju na prostoru parka. Korisnik aplikacije ima mogućnost pročitati nešto više o spomenicima Dotrščine i dodati svoje fotografije. Kako je većina posjetitelja sportski aktivna, dio aplikacije namijenjen je praćenju broja koraka i sportske aktivnosti na području parka. Korisnik ima na uvid svoju aktivnost, broj koraka i ukupnu udaljenost koju je prešao.

Slika 6.6: Primjena vizualnog identiteta na mobilnu aplikaciju

7. Evaluacija učinkovitosti rada

7.1. Presentacija rješenja ispitanicima i testiranje učinkovitosti

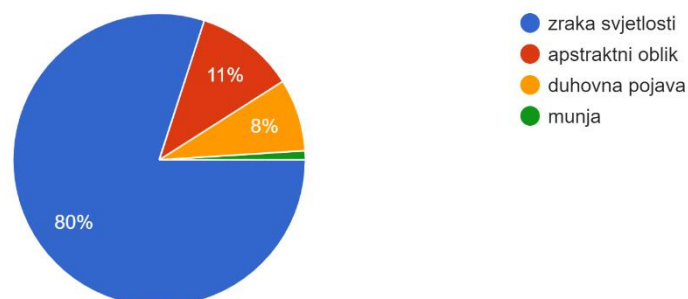
Evaluacija rada provedena je putem on-line ankete izrađene u Google obrascima. Poveznicom je poslana ispitanicima putem društvenih mreža kao što su Instagram, Facebook, WhatsApp i Viber.

Odgovori su prikupljeni u svrhu uvida u uspješnost izrade rješenja vizualnog identiteta Spomen-parka Dotrščine.

Uvodna pitanja postavljena su svim ispitanicima. Svrha uvodnih pitanja bila je segmentacija ispitanika na one koji nikada nisu posjetili Spomen-park Dotrščinu i na one koji jesu. Kako je izrada vizualnog identiteta usmjerena isključivo prema posjetiteljima Dotrščine, samo su oni imali pristup sljedećim pitanjima, dok je za ostale anketa završila.

Ispitanicima je predstavljeno rješenje za logotip Dotrščine te im je postavljeno pitanje „Na što vas asocira sljedeći logotip?“ Ponuđena su 3 odgovora; zraka svjetlosti, apstraktni oblik i duhovna pojava. Uz ponuđene odgovore ispitanicima je omogućeno dodavanje vlastitog odgovora. 80% ispitanika izabralo je zraku svjetlosti kao glavnu asocijaciju sa logotipom, 11% ispitanika izabralo je apstraktni oblik, 8% duhovnu pojavu a jedan je ispitanik unio vlastiti odgovor – munja. Prikaz navedenih odgovora vidljiv je na Slika 7.1.

Na što Vas asocira sljedeći logotip?
100 odgovora

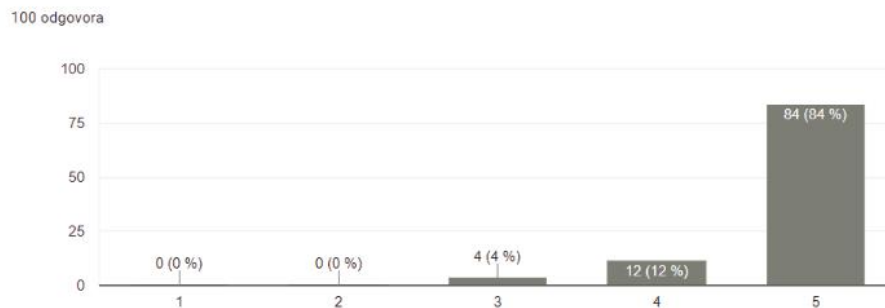
Slika 7.1: Rezultati završne ankete

U sljedećem pitanju ispitanicima su predstavljena rješenja za piktograme spomenika Dotrščine te im je ponuđena vrijednosna skala za davanje odgovora. Ispitanici su na vrijednosnoj skali trebali označiti koliko se slažu sa sljedećom tvrdnjom; „Prikazani simboli su prepoznatljivi i vizualno zanimljivi.“ Vrijednosna skala postavljena je od broja 1 do broja 5, gdje broj 1 predstavlja najmanje, a broj 5 najveće slaganje sa izjavom. 84% ispitanika na vrijednosnoj skali izabralo je broj 5, 12% broj 4 a 4% ispitanika broj 3. Prikaz navedenih odgovora vidljiv je na Slika 7.2.

Prikazani su simboli za svaki od spomenika Dotrščine. Na skali od 1 od 5 označite koliko se slažete sa sljedećom tvrdnjom. *

Prikazani simboli su prepoznatljivi i vizualno zanimljivi.

The survey interface displays five monument photos and their corresponding symbols. Below the symbols is a Likert scale from 1 to 5, with radio buttons for each option. The scale is labeled 'uopće se ne slažem' on the left and 'u potpunosti se slažem' on the right.

Slika 7.2: Rezultati završne ankete

U sljedećem pitanju ispitanicima je predstavljeno vizualno rješenje za plakat Spomen-parka Dotrščine te im je postavljeno pitanje „Smatrate li da bi sljedeći dizajn plakata kod promatrača probudio interes?“. Ponuđena su 2 odgovora, „da“ i „ne“. 92% ispitanika izabralo je opciju „da“, a 8% opciju „ne“.

U sljedećem pitanju ispitanicima je predstavljeno vizualno rješenje za kartu Dotrščine te im je ponuđena ista vrijednosna skala na kojoj su trebali označiti koliko se slažu s tvrdnjom „Prikazana karta jasno daje informacije o lokacijama spomenika i stazama u parku Dotrščini.“ 88% ispitanika na vrijednosnoj skali izabralo je broj 5, 9% broj 4, 2% broj 3 i 1% broj 2.

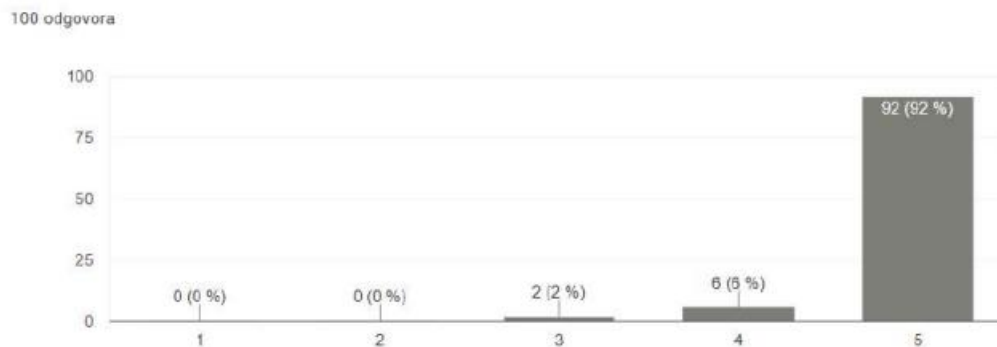
U sljedećem pitanju ispitanicima je predstavljeno rješenje signalistike za orijentacijsku oznaku izvan lokacije te im je ponuđena ista vrijednosna skala na kojoj su trebali označiti koliko se slažu s tvrdnjom „Smatram da bi ovakva oznaka vozačima olakšala pronalazak Spomen-parka Dotrščine.“ 91% ispitanika na vrijednosnoj skali izabralo je broj 5, 7% broj 4 i 1% ispitanika izabrao je brojeve 3 i 2.

U sljedećem pitanju ispitanicima je predstavljeno rješenje za letak-kartu Dotrščine te im je ponuđena ista vrijednosna skala na kojoj su trebali označiti koliko se slažu s tvrdnjom „Smatram da bi ovakva karta posjetiteljima dala vrijedne informacije o razmještaju spomenika u prostoru.“ 92% ispitanika na vrijednosnoj skali izabrala je broj 5, 6% broj 4 i 2% broj 3. Prikaz ovih odgovora vidljiv je na Slika 7.3.

Na skali od 1 od 5 označite koliko se slažete sa sljedećom tvrdnjom. *

Smatram da bi ovakva karta posjetiteljima dala vrijedne informacije o razmještaju spomenika u prostoru.

Slika 7.3: Rezultati završne ankete

U sljedećem pitanju ispitanicima je predstavljeno rješenje signalistike za identifikacijsku oznaku Spomen-obilježja dotrščinskim žrtvama te im je ponuđena ista vrijednosna skala na kojoj su trebali označiti koliko se slažu s tvrdnjom „Smatram da bi me ovakva informativna tabla potaknula da pročitam više o spomeniku i njezinom autoru.“ 93% ispitanika na vrijednosnoj skali izabralo je broj 5, 5% broj 4 i 2% ispitanika izabralo je broj 3.

U sljedećem pitanju ispitanicima je predstavljeno rješenje signalistike za kartu Dotrščine postavljenu na samom ulazu u park te im je ponuđena ista vrijednosna skala na kojoj su trebali označiti koliko se slažu s tvrdnjom „Smatram da bi postavljena mapa na ulazu u park posjetiteljima dala vrijedne informacije o razmještaju spomenika i stazama.“ 99% ispitanika na vrijednosnoj skali izabralo je broj 5 i 1% ispitanika izabralo je broj 4.

U sljedećem pitanju ispitanicima je predstavljeno rješenje signalistike za glavnu info oznaku Dotrščine te im je ponuđena ista vrijednosna skala na kojoj su trebali označiti koliko se slažu s tvrdnjom „Prikazana info-oznaka na ulazu u Dotrščinu navela bi me da ju pročitam i saznam više o povijesti parka.“ 91% ispitanika na vrijednosnoj skali izabralo je broj 5, 6% broj 4 i 3% broj 3.

U završnim pitanjima ispitanici su trebali ocijeniti koliko su prikazane aplikacije vizualnog identiteta primjerene za spomen-područje. Predstavljeno je vizualno rješenje za akreditacije Dotrščine te je ponuđena ista vrijednosna skala i izjava „Prikazane akreditacije vizualno su primjerene za spomen-područje.“ 91% ispitanika na vrijednosnoj skali izabralo je broj 5, 7% broj 4 i 2% broj 3. U sljedećem pitanju predstavljena su vizualna rješenja za aplikacije vizualnog identiteta na majicu i platnenu torbu te je ispitanicima ponuđena ista izjava. 83% ispitanika na vrijednosnoj skali izabralo je broj 5, 14% broj 4 i 3% broj 3.

7.2. Analiza rezultata testiranja

Završno istraživanje provedeno je s ciljem ispitivanja učinkovitosti izrade završnog rada. U polaznim pitanjima ispitivana je uspješnost izrade vizualnih rješenja i njihove simbolike. Na pitanju o asocijacijama vezanim uz logotip zabilježen je visok postotak odgovora koji tvrde da ih logotip asocira na zraku svjetlosti. Na pitanju o učinkovitosti izrade piktograma spomenika zabilježen je visok postotak odgovora koji u potpunosti smatraju da su rješenja prepoznatljiva i vizualno zanimljiva. 84% ispitanika na vrijednosnoj skali izabrala je broj 5, a 12% broj 4.

Završna anketa ispitala je i uspješnost izrade vizualnih rješenja. Na pitanje „Smatrate li da bi sljedeći dizajn plakata kod promatrača probudio interes?“ čak je 92% ispitanika odgovorilo potvrdno.

Ispitanicima je predstavljeno vizualno rješenje za mapu Dotrščine te je ispitano njihovo mišljenje o jasnoći informacija koje karta sadrži. Čak 88% korisnika izjavilo je da u

potpunosti smatra da karta daje jasne informacije o položaju spomenika i stazama Dotrščine, a 9% i 2% ispitanika na skali su izabrali brojeve 4 i 3. Ovi rezultati nalažu da je cilj izrade karte bio uspješan te da korisnici nemaju problema s njezinim čitanjem i razumijevanjem.

Predstavljena su i glavna rješenja signalistike Dotrščine te je ispitana učinkovitost njihove izrade. Čak 91% ispitanika izjavio je da se u potpunosti slaže s tvrdnjom da bi orijentacijska oznaka izvan lokacije posjetiteljima olakšala pronalazak Dotrščine. 93% ispitanika izjavilo je da se u potpunosti slaže s tvrdnjom da bi ih predstavljeno rješenje za identifikacijsku oznaku spomenika potaknulo da više pročitaju o spomeniku i njegovom autoru, a 99% ispitanika smatra da bi karta postavljena na ulazu u park posjetiteljima dala vrijedne informacije o razmještanju spomenika i stazama. 91% ispitanika izjavilo je da se u potpunosti slaže sa tvrdnjom da bi ih glavna info oznaka postavljena na ulazu u park potaknula da ju pročitaju i saznaju više o povijesti parka. Ovakvi zabilježeni podaci pokazuju ispunjenje zadanih ciljeva izrade signalistike. U polaznoj je anketi zabilježen nizak postotak posjetitelja koji su upoznati sa poviješću parka, autorima i namjeni spomenika, a finalna anketa pokazuje velik interes prema sadržajima signalistike koji sadrže informacije o navedenom.

U finalnoj je anketi ispitano mišljenje ispitanika prema aplikacijama vizualnog identiteta na akreditacije, majice i platnene torbe. Čak 91% ispitanika smatra da su prikazane akreditacije vizualno potpuno primjerene za spomen-područje. 83% smatra da su majice i platnene torbe potpuno primjerene za spomen-područje. Ovakvi rezultati pokazuju velik interes prema aplikacijama vizualnog identiteta na takve predmete.

Zaključak

Spomen-park Dotrščina jedan je od najvećih zagrebačkih parkova i mjesto najvećeg masovnog zločina u povijesti Zagreba. Tijekom ustaškog režima u Drugom svjetskom ratu, prostor Dotrščine korišten je kao masovno stratište. Lokacija parka i karakterističan teren koji danas park čine idealnim mjestom za rekreativne šetnje, tada su bile karakteristike koje su područje Dotrščine činile izoliranim mjestom za ubijanje antifašista, Srba, Židova i drugih žrtava ustaškog režima.

U današnjem kontekstu, povijest Dotrščine relativno je nepoznata među zagrebačkim građanima. Park nema razvijen vlastiti vizualni identitet niti sustav signalistike. Iz provedene uvodne ankete utvrđeno je kako dio lokalnog stanovništva nije upoznat sa Spomen-parkom Dotrščina. Među posjetiteljima Dotrščine jasno je vidljiv velik postotak ispitanika koji tvrdi kako o povijesnoj namjeni lokacije i činjenicama o Parku zna vrlo malo. Zabilježen je nizak postotak informiranosti o povijesti lokacije i poznavanja simbolike ili autora spomenika na Dotrščini.

Izrada vizualnog identiteta Spomen-parka Dotrščine izrađena je s namjerom isticanja njegove važnosti kao mjesta sjećanja i podsjećanja na povijesne događaje vezane uz ovu lokaciju. Pošto je u uvodnoj anketi zabilježen visok postotak ispitanika koji smatraju da su na Dotrščini potrebni materijali koji bi im olakšali snalaženje na lokaciji, signalistika je izrađena s ciljem poticanja interesa građana te edukacije o povijesnoj namjeni lokacije i olakšanja snalaženja na lokaciji.

Pristup izradi vizualnog identiteta proveden je na ozbiljan i objektivan način. Ozbiljnost tematike vidljiva je kroz definirane grafičke standarde, ali i njihove aplikacije. Definirani su grafički standardi koji, osim što pridonose očuvanju ozbiljnosti tematike, naglasak stavljaju i na prirodu i okoliš lokacije. Primjene vizualnog identiteta rađene su na materijalima usmjerenim prema definiranoj ciljnoj skupini.

U završnom istraživanju ispitana je uspješnost izrade vizualnih rješenja i signalistike. Zabilježen je visok postotak odgovora koji u potpunosti smatraju da su rješenja prepoznatljiva i vizualno zanimljiva. Zabilježeni rezultati nalažu da je cilj izrade signalistike bio uspješan te da korisnici nemaju problema s razumijevanjem njezinog sadržaja. Završna anketa pokazala je velik interes posjetitelja prema rješenjima signalistike koja sadrže

informacije o povijesti i namjeni lokacije, kao i o autorima i simboličkoj vrijednosti spomenika Dotrščine. Ovakvi podaci pokazuju uspješnost izrade vizualnog identiteta i signalistike te ostvarenje zadanih ciljeva, kao što su edukacija posjetitelja, poticanje interesa i očuvanje kulturnog nasljeđa koje Spomen-park Dotrščina nosi.

„Pod punom odgovornošću pismeno potvrđujem da je ovo moj autorski rad čiji niti jedan dio nije nastao kopiranjem ili plagiranjem tuđeg sadržaja. Prilikom izrade rada koristila sam tuđe materijale navedene u popisu literature, ali nisam kopirala niti jedan njihov dio, osim citata za koje sam navela autora i izvor, te ih jasno označila znakovima navodnika. U slučaju da se u bilo kojem trenutku dokaže suprotno, spremna sam snositi sve posljedice uključivo i poništenje javne isprave stečene dijelom i na temelju ovoga rada“.

U Zagrebu, 18. veljače 2023.

Popis slika

Slika 2.1 Nacrt uređenja Parka prema arhitektu Josipu Seisselu.....	5
Slika 2.2 Spomen-obilježje dotrščinskim žrtvama, autor Vojin Bakić	6
Slika 2.3 Maketa nerealiziranog memorijalnog muzeja Nevena Šegvića planiranog za izgradnju na Dotrščini	7
Slika 2.4 Skica obeliska od nehrđajućeg čelika koju je 1964. izradio Vojin Bakić	8
Slika 2.5 Stihovi Ivana Gorana Kovačića; "Nema ih više, jer su htjeli biti!" - Ivan Goran Kovačić, Proljeće.....	8
Slika 2.6 Informativna ploča sa mapom Dotrščine postavljena na ulazu u park.....	9
Slika 2.7: Spomenik „Stari Brijest“	11
Slika 2.8: Spomenik Revolucije Naroda Moslavine u Podgariću	12
Slika 2.9: Cvjetni spomenik na Spomen području Jasenovac, projektant Bogdan Bogdanović	14
Slika 2.10: Spomen-područje Srebrenica	15
Slika 2.11: Logotip Memorijalnog centra Srebrenica, agencija Fabrika.....	16
Slika 2.12: Ekebergparken, Norveška	16
Slika 2.13: Primjena vizualnog identiteta Ekebergenparken-a kroz memorandum i posjetnice	17
Slika 2.14: Sustav piktograma Ekeberenparken-a.....	18
Slika 2.15: Yorkshire Sculpture Park; putokaz	19
Slika 2.16: Yorkshire Sculpture Park; knjiga vizualnih standarda.....	19
Slika 2.17: Yorkshire Sculpture Park; oglasni materijali	20
Slika 2.18: Varijante logotipa Kröller-Müller muzeja.....	21
Slika 2.19: Primjena tipografije Kröller-Müller muzeja na dizajn izložbe	21
Slika 2.20: Rezultati on-line ankete o Spomen parku Dotrščina.....	24
Slika 2.21: Rezultati on-line ankete o Spomen parku Dotrščina.....	24

Slika 2.22: Rezultati on-line ankete o Spomen parku Dotrščina.....	25
Slika 4.1: Prve skice nastale pri izradi logotipa Spomen-parka Dotrščine.....	30
Slika 4.2: Završna skica logotipa Spomen.parka Dotrščine	31
Slika 4.3 Finalno rješenje logotipa Spomen-parka Dotrščine	32
Slika 4.4: Konstrukcija znaka logotipa Spomen-parka Dotrščine.....	32
Slika 4.5: Odnos znaka i tipografije logotipa Spomen-parka Dotrščine	33
Slika 4.6: Tipografija Spomen parka Dotrščine	34
Slika 4.7: Izrađeni piktogrami Spomen-parka Dotrščine	35
Slika 4.8: Piktogrami spomenika Spomen-parka Dotrščine.....	36
Slika 4.9: Paleta boja Spomen parka Dotrščine.....	36
Slika 4.10: Primjer obrade fotografija Spomen-parka Dotrščine	37
Slika 5.1: Karta i legenda Spomen-parka Dotrščine.....	39
Slika 5.2: Vizualizacija orijentacijske oznake izvan lokacije.....	41
Slika 5.3: Vizualizacija oznake usmjerenja izvan lokacije.....	41
Slika 5.4: Vizualizacija identifikacijske oznake biciklističke staze	42
Slika 5.5: Izrađena karta Spomen-parka Dotrščine	43
Slika 5.6: Vizualizacija glavne info-oznake Spomen-parka Dotrščine	44
Slika 5.7: Konstrukcija identifikacijske oznake spomenika Spomen-parka Dotrščine	45
Slika 5.8: Vizualizacija oznake usmjerenja.....	46
Slika 5.9: Razmještaj signalistike u prostoru.....	46
Slika 5.10: Primjer izrađene omjerne sheme	47
Slika 6.1: Primjena vizualnog identiteta na suvenir-knjigu.....	49
Slika 6.2: Primjena vizualnog identiteta na akreditacije	50
Slika 6.3: Primjena vizualnog identiteta na poster	51
Slika 6.4 Primjena vizualnog identiteta na letak-kartu.....	51
Slika 6.5: Primjena vizualnog identiteta Spomen-parka Dotrščine na zdjelicu za pse.....	52

Slika 6.6: Primjena vizualnog identiteta na mobilnu aplikaciju.....	53
Slika 7.1: Rezultati završne ankete.....	54
Slika 7.2: Rezultati završne ankete.....	55
Slika 7.3: Rezultati završne ankete.....	57

Literatura

- [1] HORVATINČIĆ, S. *Stepenice bez završetka*. Oris, 2019.; URL: [http://oris.hr/hr/casopis/clanak/\[269\]stepenice-bez-zavrsetka,4235.html](http://oris.hr/hr/casopis/clanak/[269]stepenice-bez-zavrsetka,4235.html) (Pristupljeno: 21. kolovoza 2022.)
- [2] HORVATINČIĆ, S. *Monument, Territory, and the Mediation of War Memory in Socialist Yugoslavia*. Časopis za suvremena likovna zbivanja, 2015.; URL: <https://hrcak.srce.hr/file/273612> (Pristupljeno: 01. listopada 2022.)
- [3] STEVENS, Q., FRANCK, K. A. *Memorials as Spaces of Engagement*. Taylor and Francis, 2015.; ISBN 9781317600022
- [4] NIEBYL, D. *Spomenik Monument Database*. FUEL Publishing, 2018.; ISBN 0995745536
- [5] CENTAR ZA MIROVNE STUDIJE, *Kulturna baština i politike sjećanja*. 2013.; [Kulturna baština i politike sjećanja.pdf](#) (Pristupljeno: 11. listopada 2022.)
- [6] VRANČIĆ, J. *Znakovita; vizualne komunikacije javnog prostora*. Vlastita naklada, 2012.; ISBN 978-953-56542-3-0
- [7] MORRIS, M., HINSHAW, L., MACE, D., WEINSTEIN, A. *Context - Sensitive Signage Design*. APAPAS, 2001.; [Context-sensitive signage design.pdf](#) (Pristupljeno: 10. listopada 2022.)
- [8] CALORI, C. *Signage and Wayfinding Design: a Complete Guide to Creating Environmental Graphic Design Systems*. John Wiley & Sons, inc., 2007.; [Signage and Wayfinding Design.pdf](#) (Pristupljeno 20. listopada 2022.)
- [9] FRANCIS, M. *Urban Open Space: Designing For User Needs*. Island Press, 2003.; ISBN 1559631139